

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

POHÁDKOVÉ VÁNOCE V MATEŘSKÉ ŠKOLE
(literární projekt)

Vedoucí práce: doc. PhDr. Helena Zbudilová, Ph.D.

Autor práce: Hana Jandová, DiS.

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: III.

2020

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

30. dubna 2020

.....

Poděkování patří doc. PhDr. Heleně Zbudilové, Ph.D. za její vstřícnost, trpělivost, cenné rady a metodické vedení této bakalářské práce. Děkuji také učitelkám Mateřské školy Lomnice nad Lužnicí a své rodině za podporu.

OBSAH:

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Vývoj dítěte.....	8
1.1 Charakteristika předškolního věku	8
1.2 Vývoj základních schopností a dovedností	8
1.3 Kognitivní vývoj.....	10
1.4 Emoční vývoj a socializace	11
2. Literatura v předškolním období.....	13
2.1 Oblíbené literární žánry	14
2.1.1 Pohádka	14
2.1.2 Bajky, příběhy o zvířatech	15
2.1.3 Básně, písně, říkadla	15
2.2 Předčtenářská gramotnost a její rozvoj.....	15
3. Mateřská škola	17
3.1 Cíle a funkce mateřské školy.....	17
3.2 Organizace vzdělávání a personální obsazení v MŠ	18
3.2.1 Organizace vzdělávání	18
3.2.2 Personální obsazení	18
3.3 Mateřská škola Lomnice nad Lužnicí.....	19
3.4 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	20
3.4.1 Obsah RVP PV.....	21
3.5 Literární výchova a předčtenářská gramotnost dle RVP PV	22
3.6 Literární výchova a téma Vánoc dle ŠVP Lomnice nad Lužnicí	25
3.7 TVP a téma Vánoc v MŠ Lomnici nad Lužnicí	26
4. Vánoční tradice a zvyky v adventní době	26
4.1 Vánoční tradice.....	27
4.2 Vánoční zvyky	28
5. Vybraní autoři dětské tvorby	29
5.1 Josef Lada	29
5.2 Zuzana Pospíšilová	30
6. Projektová metoda	31
6.1 Projekt v předškolním vzdělávání	32
6.2 Zásady vytváření projektu	33
PRAKTICKÁ ČÁST	34
7. Literární projekt v Mateřské škole v Lomnici nad Lužnicí	34
7.1 Předvánoční čas v mateřské škole	34

8.	Pracovní listy	36
8.1	Pracovní list č. 1	36
8.2	Pracovní list č. 2	38
8.3	Pracovní list č. 3	40
8.4	Pracovní list č. 4	43
8.5	Cíle pracovních listů.....	44
8.6	Evaluaace pracovních listů.....	45
8.7	Celková reflexe.....	45
ZÁVĚR		47

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

PŘÍLOHY

ABSTRAKT

ABSTRACT

ÚVOD

„Svět je nádherná kniha, ale nemá cenu pro toho, kdo neumí číst.“

Carlo Goldoni

Kniha hraje roli v životě každého člověka. Četba je jednou ze základních kulturních potřeb lidí. Přináší nové informace a rozvíjí osobnost, naši slovní zásobu. Pomocí čtení ukazujeme naši vzdělanost, zároveň nám přináší radost, „útěk z reality“. S její pomocí lze zapomenou na všední starosti. I přes všechny faktory jsou lidé ovlivněny moderními technologiemi a prostředky a klasická četba přestává být v oblibě. Zvláště u mladé generace není četba nijak oblíbená a vyhledávaná. Vztah člověka ke knize se formuje již v útlém věku. Proto je velmi důležitý postoj, který si ke knize čtenář udělá. To ho ovlivní na celý život a může působit i na jeho budoucí uplatnění a zajistit vybraný sociální status.

Mnoho dětí místo čtení knih sedí u televize. Přitom je čtení důležitá součást našeho života, nejen pro základní literární gramotnost, ale literatura utváří a rozvíjí naši osobnost, rozvíjí naši slovní zásobu. Lidé, kteří se podílí na výchově a vzdělávání by měli podporovat děti ve čtenářství. Aby děti braly četbu jako jednu z možností jak trávit volný čas. Příběhy z knih mohou být pro děti návodem, jak vyřešit jejich nejrůznější životní situace.

Moje bakalářská práce nese název „Pohádkové Vánoce v mateřské škole“. Hlavním tématem je soustředění se na předčtenářskou gramotnost a propojení s dalšími aktivitami.

Cílem mé bakalářské práce je představit pojetí literární výchovy v konkrétní mateřské škole, a to v Mateřské škole v Lomnici nad Lužnicí. V této škole jsem již dříve působila. Z tohoto důvodu jsem také zvolila tuto mateřskou školu k realizaci projektu. Také bych chtěla působit svým přístupem na klidné prožívání v období adventu.

Oblast literární výchovy je v mateřské škole často okrajovou záležitostí a bývá mnohdy podceňována. Proto bych tuto oblast chtěla u dětí rozvíjet právě vytvořením projektu.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, teoretické, která bude shrnovat základní teoretické poznatky, a praktické, která ověří jejich využití v činnosti konkrétní mateřské školy. V teoretické části se věnuji vývoji dítěte předškolního věku z hlediska vývojové psychologie, organizaci MŠ Lomnice nad Lužnicí a její historii. V další kapitole je popsána literární činnost dle kurikulárních dokumentů. Dále zde budou popsány základní literární žánry. Přiblížím také Vánoce jako takové, připomínám výčet tradičních českých

vánočních zvyků a obyčejů. Poslední kapitola teoretické části se zabývá metodou projektu a jeho náležitostmi v předškolním vzdělávání. V praktické části budou prezentovány vlastní vytvořené pracovní listy pro literární oblast. Bude zde popsáno jejich ověření v praxi i následná reflexe.

Pracovní listy budou zpracovány tak, aby je mohli využívat pedagogové bez ohledu na předchozí zkušenosti s literární výchovou. Tento projekt by mohl sloužit také jako inspirace pro předvánoční aktivity i navození vánoční atmosféry pro děti předškolního věku.

Doufám, že moje bakalářská práce bude přínosem nejen pro mě samotnou, ale mohla by být inspirací další studentům či pedagogům, kteří chtějí rozvíjet oblast literárního působení na rozvoj osobnosti dítěte v mateřské škole.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Vývoj dítěte

1.1 Charakteristika předškolního věku

Za předškolní věk je v některé odborné literatuře považováno celé období od narození až po nástup do školy. V mnoha psychologických publikacích je však etapa předškolního věku chápána jako věk mezi třetím a šestým rokem dítěte. Jde o jedno z nejzajímavějších vývojových období člověka. Je to doba tělesné i duševní aktivity. Dítě jev zájem o okolní svět. Předškolní věk je také období, které je nazýváno obdobím hry, protože právě při hře se projevuje aktivita dítěte. Předškolní období je charakterizováno výraznými změnami v oblastech biologického a psychosociálního vývoje.¹

Předškolním věkem se v širším slova smyslu označuje období od narození až po vstup do školy. Široké pojetí má svůj praktický význam při plánování sociálních a výchovných opatření pro děti před jejich nástupem do základní školy. Toto pojetí má i své záporné stránky. Svádí k tomu, aby se vývojové potřeby v prvních šesti letech jejich života nepřipustně srovnávaly a aby se podstatné rozdíly, jaké pozorujeme mezi batolaty a dětmi mezi třetím a šestým rokem života, ignorovaly nebo alespoň redukovaly na rozdíly pouze kvantitativní. Je proto potřeba pojednávat o tříletém období před vstupem do školy zvlášť.

Předškolní období v užším slova smyslu je „věk mateřské školy“, ale není správné je chápat pouze z tohoto hlediska. Mnoho dětí do školky nechodí. Rodinná výchova nadále zůstává základem, na kterém mateřská škola dále účelně napomáhá při dalším rozvoji dítěte.²

1.2 Vývoj základních schopností a dovedností

Dítě ve věku tří let ukončilo důležitou vývojovou etapu, při níž se naučilo chodit a pohybovat se plně po způsobu dospělých. Takové dítě dokáže chodit i běhat po rovině stejně jako po nerovném terénu, padá jen velmi zřídka, ovládá chůzi do schodů i ze schodů bez pomoci či držení. Dále přichází období, kde již nejsou změny méně nápadné, protože se netýkají lidských dovedností. Přesto jsou to změny velmi významné, protože ovlivňují postavení dítěte ve společnosti vrstevníků a jsou tedy podstatné pro další vývoj

¹ Srov. MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8, s. 13.

² Srov. LANGMEIER J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0 s. 87.

soběstačnosti dítěte. Motorický vývoj bychom mohly označit jako stálé zdokonalování, zlepšení pohybové koordinace, větší hbitost a eleganci pohybů.³

Čtyřleté dítě (i pětileté) už dobře utíká, ale také seběhne hbitě ze schodů, skáče, leze po žebříku, seskočí z nízké lavičky, stojí déle na jedné noze, umí házet míč po způsobu dospělých. Větší zručnost se u dětí projeví v rychle narůstající soběstačnosti: dokážou sami jíst, svlékat se i oblékat. I když občas potřebují menší pomoc nebo vhodnou přípravu částí oděvu, obouvají si boty a zkouší zavazovat tkaničky. Občas potřebují menší dopomoc i s osobní hygienou. Svoji zručnost cvičí při nejrůznějších hrách (písek, kostky, plastelína) a při kresbě. Schopnost vyjádřit kresbou vlastní představu, roste. Pokud se o to pokouší tříleté dítě, zpravidla vždy něco načmárá a poté to dodatečně pojmenuje, i když výtvar se znázorňovanému předmětu vůbec nepodobá. Dítě ve čtyřech letech zvládne podat realističtější obraz, ale pouze jen v obrysech. Kresba člověka, která je pro dítě nejzajímavější, začíná hrubým znázorněním hlavy, nohou a nejhlavnějších částí obličeje (oči, ústa) tzv. hlavonožec. I přesto, že dítě většinou začíná už s nějakým záměrem, konečný výtvar může pojmenovat zcela jinak. Kresba dítěte ve věku pěti let již odpovídá stanovené představě, je mnohem detailnější a také prozrazuje lepší motorickou koordinaci. Postava již má hlavu, trup, ruce, nohy, oči, ústa, nos. Paže jsou ale doposud znázorňovány pouhými čarami. Oproti tomu kresba šestiletého dítěte, které je zralé pro školu, je už po všech stránkách vyspělejší.⁴

Řeč se v průběhu předškolního období zdokonalí ve všech svých složkách. Výslovnost je zpočátku většinou hodně nedokonalá, mnohé hlásky nahrazuje jinými nebo je vyslovuje nepřesně. Roste zájem o mluvenou řeč. Tříleté i čtyřleté dítě vydrží delší dobu naslouchat krátkým povídkám. Dítě ve třech letech umí i nějaké říkanky a počet říkanek se stále rozrůstá. V této době si rádo povídá, dovede zazpívat písničku a zná celé své jméno. Dokáže správně určit základní barvy.⁵

Během čtvrtého a pátého roku se děti zdokonalí tak, že dětská „patlavost“ zmizí už začátkem školní docházky zcela, anebo zčásti, která se během prvního roku školní docházky spontánně nebo s malou pomocí logopeda upraví. Řečové pokroky jsou patrné v obsahu i formě.⁶

³ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0, s. 88.

⁴ Tamtéž, s. 88-89.

⁵ Tamtéž, s. 88-89.

⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1, s. 113-115.

Děti v předškolním období se učí mluvit pomocí nápodoby verbálního projevu dospělých či starších dětí (například sourozenců), se kterými jsou v kontaktu. Avšak předškolní děti nenapodobují vše, co slyší. Zapamatují si jen určitou část sdělení, kterou následně opakují bezprostředně poté, co ji slyšely. Slova, která jsou napodobená, se později objeví také ve spontánním projevu. Dítě si často pohrává s nějakým novým slovem či složeným slovem. Pomocí nápodoby se děti učí i gramatická pravidla. Po čtvrtém roce začnou děti mluvit v delších a složitějších větách a souvětích.

Z hlediska poznávání je významnou složkou řečového vývoje tzv. egocentrická řeč, která není primárně určena pro jinou osobu a bývá spojena s myšlením. Tato řeč později přechází na úroveň vnitřní řeči. Egocentrická řeč je řečí pro sebe sama, nevyhledává a ani nepotřebuje posluchače. Takové dítě si povídá samo pro sebe i bez ohledu na jiné.

Egocentrická řeč je ve vzájemném působení s myšlením, které komentuje, doprovází a tím pomáhá jeho průběhu. Uvažování předškoláka probíhá verbálně, kterým si dítě usnadňuje a hledá řešení.⁷

Na konci tohoto období jsou patrné dva pokroky. Ty rozhodují o přechodu do další vývojové etapy. Dítě vyrůstá z rámce rodiny: domov mu už nestačí, nachází nové vztahy mimo důvěrně známé rodinné prostředí. Dále začíná projevovat zájem o lidskou činnost – práci, i když pouze jen v náznacích. Čtyřleté dítě velmi rádo pomáhá v drobných domácích pracích a dokáže vykonávat malé úkoly.⁸

1.3 Kognitivní vývoj

Poznávání je v tomto období zaměřeno na nejbližší svět a na pochopení pravidel. Piaget, který tuto fázi vývoje označil podle způsobu uvažování dětí předškolního věku jako období názorného, intuitivního myšlení. Myšlení dítěte je v tomto období nepřesné, má mnoho omezení.⁹

Ve čtyřech letech se inteligence dítěte dostává z úrovně předpojmového (symbolického) na úroveň názorového (intuitivního) myšlení. Umí uvažovat v celostních pojmech, vznikající na základě vystižení podstatných podobností. Dítě se vždy zaměřuje na to, co vidí nebo co kdy vidělo.

⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1, s. 114-115.

⁸ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0, s. 89-90.

⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1, s. 177.

Závislost dítěte předškolního věku na názoru je patrná při pokusu, kdy dáme dítěti dvě stejně velké koule hlíny a řekneme, aby z jedné udělalo placku a z druhé hada. Pokud se zeptáme, kolik je hlíny v jednotlivých předmětech, dítě řekne, že je více v předmětu hada, jelikož je dlouhý. Většina dětí totiž usuzuje, že změna tvaru vede ke změně množství, protože to tak vidí.

Myšlení dítěte přešlo ze symbolického do názorového. Zatím umí vyvozovat závěry (např. usuzovat, čeho je více či méně), i když tyto úsudky jsou ještě zcela závislé na názoru, tedy na vizuálním tvaru. Myšlení takového dítěte dosud nepostupuje podle logických operací. Předoperační i symbolické myšlení je vázáno na činnost dítěte, je v tomto smyslu egocentrické.¹⁰

V období předškolního věku ještě děti mnohému nerozumějí. Pokud se jim realita jeví nesrozumitelně, vysvětlují si ji tak, jak se jim to hodí, jak umějí. Neumí si připustit, že skutečnost je jiná. Jsou schopné uvažovat nesprávně i zkresleně, protože skutečnost je pro ně emočně nepřijatelná. Zejména předškolní děti interpretují realitu tak, aby pro ně byla akceptovatelná a srozumitelná. Proto se také u dětí v tomto věku objevují nepravé lži, tzv. konfabulace. Děti kombinují vzpomínky s fantazijními představami. Mají tendenci si občas přizpůsobit skutečnost svým přáním a potřebám.¹¹

1.4 Emoční vývoj a socializace

Nejvýznamnějším prostředím v tomto období zůstává nadále rodina, která zajišťuje primární socializaci dítěte. Pojem socializace bývá definován různě, ale v podstatě zahrnuje tři vývojové aspekty – vývoj sociální reaktivity, vývoj sociálních kontrol, osvojení sociálních rolí.¹²

Socializace probíhá po celý život člověka. Socializaci dítěte podněcují a posilují především rodiče, ale i ostatní členové rodiny, také významnou roli zde mají i druhé děti. Základy sebepojetí byly již vytvořeny v batolecím období. V období předškolního věku dítěte zvládne popsat i své vlastní fyzické rysy nebo jejich upřednostnění (např. co má a nemá rádo, jaká se mu líbí barva ...). Tento popis ovšem není přesný, z důvodu soustředění na objektivní rysy, právě přítomné v dané situaci.¹³

¹⁰ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0, s. 90.

¹¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1, s. 184-185.

¹² Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0, s. 94.

¹³ Tamtéž, s. 94.

Další součástí emočního vývoje je také emoční vývoj porozumění druhým. Pro pozitivní emoční vývoj dítěte je důležitá schopnost emočního vyladění rodičů s dítětem, která mu pomáhá s porozuměním toho, co je a není sdělitelnou emoční zkušeností. Pokud rodiče potlačují některé typy pocitů (nejčastěji ty negativní), může u dítěte dojít k narušení vývoje jeho osobnosti.¹⁴

Vlastní pocity se zjemňují, odlišují a začínají se vyvíjet i složitější emoce. Začínají se rozvíjet i pocity vztahující se k vlastnímu sebehodnocení (pocit viny, hrdosti).

Nejvíce pozorné k pocitům druhých lidí jsou především malé děti. Už kolem jednoho roku regulují své chování podle výrazů emocí druhých. Ve dvou až třech letech děti dokážou slovy označit výraz emocí druhých, na negativní emoce reagují prosociálním chováním, snaží se danou osobu utěšit, nebo jí pomoci. V tomto období umí o svých pocitech mluvit a často je připisují panenkám, zvířátkům v jejich hře.

V předškolním období dítě dokáže předvídat pravděpodobnou emoční reakci druhých lidí na určitou situaci. Myslí si, že myšlenky a pocity se přímo projevují v chování – z chování je možné jednoznačně určit vnitřní stav. Možnost, že se vlastní pocity mohou maskovat, si dítě dokáže uvědomovat až kolem šesti let věku.¹⁵

Další pokrok v osvojování rolí v tomto období lze vidět v diferenciaci role mužské a ženské. Již dříve se chlapci a dívky ve svém chování liší. Pravděpodobně na základě vrozených vloh, ale také vzhledem k odlišnému očekávání dospělých. Podle novějších výzkumů se způsob chování obou rodičů k dětem různého pohlaví liší při volné hře i při péči již od novorozeneckého období. Od jejich narození začínají působit typická stereotypní očekávání rodičů vzhledem k pohlaví dítěte. Dívky jsou menší, jemnější a hezčí. Chlapci naopak silnější, bdělejší a zdatnější. Oba rodiče při hře poněkud více stimulují dítě stejného pohlaví. Muži se více dívají na chlapce a celkově s nimi tráví více času, než s děvčaty. Již toto mohou být první rozdíly, které jsou důležité pro vývoj sexuální identity dítěte a osvojování sociální role. I přes velké pokroky je dítě v předškolním věku stejně závislé na svých rodičích.

Významnou úlohu v socializačním procesu dítěte má hra. Děti si pro svou hru vytvářejí ve své fantazii společníky, kteří jim chybí ve skutečnosti, přikládají jim různá jména, připisují jim vlastnosti, komunikují s nimi, starají se o ně a samy se jim svou rolí připodobňují. Vymyšlení těchto imaginárních společníků a imaginárního „já“ není

¹⁴ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0, s. 95.

¹⁵ Tamtéž, s. 97-98.

v tomto období nic zvláštního, čeho by se měli obávat dospělí, kteří se snaží dětem jejich fantazii vymluvit. Obvykle se jedná o málo uspokojené potřeby dětí a také o určitý způsob procvičování sociálních rolí.¹⁶

2. Literatura v předškolním období

Vztah ke čtení se utváří téměř od narození v útlém věku. Odborné prameny uvádějí, že rozhodující je především období do tří let věku dítěte, kdy se utváří téměř 70% osobnosti. Největší podíl v tomto období nesou rodiče.¹⁷

Literární výchova v mateřské škole je velmi důležitá a učitelky s literaturou pracují různými způsoby. Nejčastějším způsobem je předčítání před spaním, práce s textem v rámci řízených činností a práce s knihou. Práce s knihou a s příběhem je pro děti podstatná. Při práci s příběhem děti rozvíjí svoji fantazii a slovní zásobu. V mateřské škole můžeme slovní zásobu rozvíjet pomocí básniček, písniček, příběhů nebo pomocí didaktických her. Nejvíce je však slovní zásoba rozvíjena předčítáním.¹⁸

Knihy ovlivňují a provází každého člověka celý život. Mají velký význam pro duševní rozvoj, estetické vnímání a také mají výchovné poslání. U dětí v mateřské škole jsou to právě dospělí, kteří příznivě ovlivňují vztah dítěte ke knize. I přesto, že dítě předškolního věku neumí číst, je velice zásadní, aby naslouchalo, prohlíželo si ilustrace, dokázalo ilustrace pojmenovat a celkově si vytvořilo kladný vztah ke knihám.

V mateřské škole lze hovořit pouze o předčtenářské gramotnosti, protože rozvíjíme u dítěte schopnosti, vědomosti a dovednosti, trénujeme paměť, pozornost, které budeme potřebovat při samotném čtení.¹⁹

Kvalitu čtení ovlivňují i řečové dovednosti. Důležité je, aby se dítě naučilo vnímat rozdíl mezi jednotlivými slovy tím, že je poslouchá. Řečové dovednosti rozvíjíme v každodenních činnostech, při komunikaci s dítětem, při vyprávění, při čtení. Řeč se dítě naučí nasloucháním, správným mluvním vzorem, čtením pohádek, vyprávěním nad obrázky, učením říkadel, básniček a povídaním o různých činnostech.²⁰

¹⁶ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0, s. 98-100.

¹⁷ Srov. TOMÁŠKOVÁ, I. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0, s. 13.

¹⁸ Srov. SVOBODOVÁ, E. *Vzdělávání v mateřské škole*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9, s. 130-135.

¹⁹ Srov. TOMÁŠKOVÁ, I. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0, s. 13-18.

²⁰ Tamtéž, s. 40.

2.1 Oblíbené literární žánry

Literární výchova v Mateřské škole v Lomnici nad Lužnicí je realizována formou předčítání knih (např. pohádka před spaním), předčítání jako motivace pro jiné aktivity (prohlížení knihy, práce s obsahem, informace o spisovateli), samostatné tvořivé aktivity formou básniček, dramatizace textu. Důležitým předpokladem úspěšného procesu je správný výběr textu.

2.1.1 Pohádka

Pohádka je zábavný, prozaický žánr folklorního původu s fantastickým příběhem. Příběh obsahuje zpravidla kouzelné, popř. zázračné motivy a přiznává svou vymyšlenost. V pohádkovém příběhu zpravidla vítězí dobro nad zlem. Mezi klasické pohádkové motivy patří kouzelný svět, postavy v pohádce jsou často nadpřirozené.²¹

Základní funkcí pohádek je vnést smysl a řád do dětem nesrozumitelného, skoro chaotického světa, do světa, jemuž děti, obzvláště v předškolním období, nemohou plně porozumět.²²

Pro děti jsou pohádky materiálem k poznání světa, ve kterém žijí. Děti získávají vhled do magického a poetického světa fantazie a dobrodružství. Mohou se soustředit na poznávání akcí a jejich následků, čekají bez dechu na zpravidla šťastný konec, učí se poznávat vtíp a legraci. Význam má také čtení a vyprávění v dětské životě. Děti stimulují tvořivé myšlení, obohacují slovní zásobu. Práce s pohádkami zaujme spektrum dětí, od batolat až po teenagery. Pohádky poskytují: autentičnost, přirozený plynulý jazyk. Pohádky jsou skvělým zdrojem motivace, ze života. Pohádky dodávají životu kouzlo a poezii.²³

Mezi oblíbené autory, jejichž texty jsou používány při práci v mateřské škole v Lomnici nad Lužnicí, patří: Božena Němcová, Karel Jaromír Erben, Hans Christian Andersen, bratři Grimmové, Alexander Milne (*Medvídek Pú*), Jan Karafiát, Karel Čapek, Josef Čapek, Josef Lada (*Bubáci a hastrmani*), František Hrubín (*Špalíček veršů a pohádek*), *Ezopovy bajky*.

²¹ MOCNÁ, D., PETERKA, J. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X, s. 472-474.

²² Srov. ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1434-2, s. 9.

²³ Srov. DOLÁKOVÁ, S. *Umíte to pohádkou?* Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-09331, s. 10-12.

2.1.2 Bajky, příběhy o zvířatech

Bajka se řadí k nejstarším a nejoblíbenějším žánrům. Bajka je krátký smyšlený příběh alegorickou formou demonstrující morální pravidlo nebo jinou obecnou zkušenost.²⁴

Bajka je útvar u dětí velmi populární. Děti si snadno vybudují vztah ke zvířatům, ať živým či vymyšleným. Pokud tento tvor umí v pohádce promluvit, děti se s ním rychle ztotožní. V chování a jednání zvířat děti mohou poznávat své vlastnosti. Zvířata mohou jednat jako lidé a jejich chyby mohou být vnímány méně bolestně, což je lepší pro citlivější děti.²⁵

2.1.3 Básně, písně, říkadla

Tyto kratší rýmované útvary jsou vhodné pro menší děti. Zaujímají především svým jednoduchým obsahem, v písních pak přitažlivou melodií a rýmy. Toto pomáhá dětem zapamatovat si text daleko rychleji než v běžné prozaické pohádce. Děti velmi rády opakují rýmované texty v různých situacích, napodobují různé postavy.²⁶

Říkadlo je krátký poetický žánr dětského folkloru, preferující zvukově rytmické efekty před sdělením.²⁷

2.2 Předčtenářská gramotnost a její rozvoj

Období předčtenářské gramotnosti je charakteristické pro děti předškolního věku. Je to období, než se dítě naučí číst a psát. Dítě v předškolním věku poznává obrázky a znaky, učí se správně vyslovovat a vytváří si jazykové schopnosti. U dítěte se také rozvíjí psychické funkce a procesy, které souvisí se čtením. Mateřská škola má za úkol vytvořit základ, na kterém první třída základní školy může lépe vystavět vlastní čtenářské dovednosti. Už i dítě v předškolním období se stává čtenářem. Dítě je čtenářem, který si prohlíží knihy a ilustrace, který přemýšlí o textech a který poslouchá, když je mu předčítáno. I přesto, že dítě není aktivním čtenářem, dokáže si vytvořit vztah k psané řeči. Dítě tak rozvíjí paměť a představivost.²⁸

²⁴ Srov. MOCNÁ, D., PETERKA, J. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X, s. 33-34.

²⁵ Srov. DOLÁKOVÁ, S. *Umíte to pohádkou?* Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-09331, s.13.

²⁶ Tamtéž, s.13.

²⁷ Srov. MOCNÁ, D., PETERKA, J. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X, s. 609.

²⁸ Srov. MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8, s. 164-165.

Pro úspěšné čtení na základní škole je velice důležité období do šesti let věku dítěte, tedy období předčtenářské gramotnosti. Je velice podstatné a není možné toto předčtenářské období podcenit, protože je základním předpokladem školního úspěchu.²⁹

Na rozvoji předčtenářské gramotnosti se nejvíce podílí rodina. Rodiče jsou první, kteří by měli dítě s knihou seznámit. Velice zásadní je věnovat se dítěti od narození. Hovořit na něj a rozvíjet jeho schopnosti. Věk do šesti let je rozhodující pro to, jak se bude dítě dál vyvíjet a jaký si vytvoří vztah ke knihám. V rodinném prostředí předčtenářskou gramotnost nejvíce rodiče rozvíjí pravidelným předčítáním. Stačí, aby rodiče dětem četli každý den 20 minut. Pokud rodiče dětem pravidelně čtou, tak upevňují i vzájemné vztahy. Dále předčtenářskou gramotnost rodiče rozvíjí, pokud s dětmi hrají stolní hry. Je také podstatné s dětmi hovořit, ptát se dětí, jaký měly den, co v mateřské škole dělaly a další. Velice přínosné jsou i rodinné výlety do muzeí, knihoven nebo historických památek. Mezi další velkou podporu předčtenářské gramotnosti patří předplatné dětských časopisů. Dětské časopisy děti rozvíjí po mnoha stránkách. Těmito aktivitami rodiče pozitivně rozvíjí předčtenářskou gramotnost u svých dětí.

Mateřská škola je institucí, která doplňuje rodinnou výchovu a také rozvíjí předčtenářskou gramotnost. Je velice zásadní pro rozvoj dítěte ve skupině. Dítě by se mělo co nejvíce učit z přirozených situací. Mezi ty patří pohybové a didaktické hry, ve kterých se objevují různé situace z reálného života. Dále se děti učí nápodobou, proto je velice podstatné, aby učitelky byly dobrým vzorem. Důležité je v mateřské škole využívat různé experimenty a pokusy. Zajímavé pokusy jsou s vodou, půdou nebo barvami. Děti by se i v mateřské škole měly seznámit s knihou. V každé mateřské škole by měla být dětská knihovna, ze které si děti mohou kdykoli knihu půjčit. V knihovnách by měly být knihy všech žánrů, například dětské encyklopedie, pohádky, knihy o přírodě, příběhy, lepoprela a dětské časopisy. Je třeba děti vést k tomu, aby si knihy samy půjčovaly a seznamovaly se s nimi.³⁰

V podpoře čtenářství hraje velkou roli učitelka. Učitelka mateřské školy by měla být efektivním vzorem k nápodobě.³¹

V mateřské škole je dobré, aby děti navštívily knihovnu. Zde se děti mohou zúčastnit různých výukových programů nebo besed. Mezi další aktivitu, která podporuje

²⁹ Srov. TOMÁŠKOVÁ, I. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0, s. 12.

³⁰ Tamtéž, s. 13-17.

³¹ Srov. MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8, s. 169.

předčtenářskou gramotnost je společné čtení v mateřské škole. Dětem předčítají rodiče, prarodiče, starší sourozenci nebo učitelé. Poté se společně mohou nad knihou zamyslet, připravit dramatizaci nebo příběh namalovat. Rodiče pracují s dětmi pod vedením učitelky. Tato činnost je velice vhodná pro spolupráci mezi mateřskou školou a rodinou. V mateřské škole můžeme předčtenářskou gramotnost dále rozvíjet pomocí divadelních scének, které si samy děti vymyslí, návštěvou divadla nebo společným vyráběním. Děti mohou vyrobit vlastní knihu, leporelo nebo příběh pomocí obrázků.

Mateřská škola by měla pro děti zajistit čtenářsky podnětné prostředí. Je důležité, aby správným směrem rozvíjela budoucí čtenáře, kteří budou mít kladný vztah ke knihám a literatuře. Měla by ve své činnosti postupovat tak, aby dítě harmonicky rozvíjela a správně připravovala na vstup do základní školy.³²

3. Mateřská škola

Mateřská škola je chápána jako přirozený přechod od dětství k systematickému vzdělávání. Aby tento přechod byl plynulý, musí mít dítě určitou vybavenost. Celé předškolní období k tomu přispívá především tím, že dává dítěti příležitost hrát si, samostatně a tvořivě jednat, řešit praktické úkoly, naslouchat a svobodně se vyjadřovat. Takto získává důležitý pocit sebedůvěry a jistoty.³³

Institucionální forma výchovy se uskutečňuje v mateřské škole. Úkolem mateřské školy je doplňovat a podporovat rodinnou výchovu. Dále mateřská škola zajišťuje dítěti mnohostranný rozvoj dítěte.

Do mateřské školy mohou být přijímány děti podle školského zákona od 1. 9. 2016 ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však děti od 2 let.³⁴

3.1 Cíle a funkce mateřské školy

Každé dítě má právo na vzdělání. Cílem je podporovat celkový rozvoj dítěte, rozvíjet individuální osobnost dítěte. Cílem mateřské školy je utvořit možnosti, aby se mohla osobnost dítěte plně rozvíjet ve všech oblastech – motorické, emocionální, kognitivní, sociální. Je potřeba, aby si pedagog kladl jednotlivé cíle podle stupně jejich vývoje a podle specifických zvláštností a dispozic.³⁵

³² Srov. KOŤÁTKOVÁ, S., PRŮCHA, J. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-7367-627-8, s. 82-86.

³³ Srov. OPRAVILOVÁ, E. *Rok v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-703-9, s. 57.

³⁴ Srov. SPLAVCOVÁ, H. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2018, s. 6.

³⁵ Tamtéž, s. 6-7.

Hlavní funkcí mateřské školy je cílevědomě orientovaný pedagogický proces. Výsledky procesu se nejvíce přibližují stanoveným cílům. Další činnosti jsou funkce, které proces podporují a jsou hlavním účelům podřízeny. Toto platí i pro oblast řízení, která by měla vytvářet všestranně příznivé podmínky – materiálně-technické, životosprávné, psychohygienické, organizační, personální, i podmínky spoluúčasti kooperace s rodinou a dalšími odborníky tak, aby byl zajištěn kvalitní průběh i maximální účinnost pedagogického procesu.³⁶

3.2 Organizace vzdělávání a personální obsazení v MŠ

V předškolním vzdělávání by mělo být v dostatečné míře využito situační učení. Měly by zde být uplatňovány spontánní i řízené činnosti, které by měly být stejnoměrně vyvážené a navzájem provázané. Důležitou roli má také spontánní sociální učení, které je založeno na principu nápodoby. Důležitá je při vzdělávání dětí spoluúčast rodičů.³⁷

3.2.1 Organizace vzdělávání

Mateřská škola se dělí na třídy. Do tříd lze zařadit děti heterogenní nebo homogenní, z hlediska věku i pohlaví.

Organizační zajištění chodu by mělo být plně vyhovující. Denní řád by měl být dostatečně pružný, reagovat na individuální potřeby a možnosti dítěte. Do denního programu dětí jsou zařazovány pohybové aktivity. Pedagog by se měl plně věnovat dětem. Při příchodu dítěte do mateřské školy by učitelka měla uplatňovat na dítě individuálně přizpůsobený adaptační režim. Při plánování činností by měly být veškeré aktivity v denním programu vyváženy včetně aktivit, které mateřská škola organizuje mimo rámec běžného programu. Děti musí během režimu mít dostatek času na spontánní hru. Pedagog by měl dbát na osobní soukromí dětí a plánovat činnosti, při kterých bude vycházet z potřeb a zájmů dětí. Při realizaci by měly být vytvářeny vhodné materiální podmínky.³⁸

3.2.2 Personální obsazení

Učitelka je jedním ze základních činitelů vzdělávacího procesu. Učitel je profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. K výkonu učitelského povolání je potřebná

³⁶ Srov. BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7, s. 35-36.

³⁷ Srov. SPLAVCOVÁ, H. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2018, s. 8.

³⁸ Tamtéž s. 33.

pedagogická způsobilost. Ta je v současnosti brána jako nezbytný požadavek na znalosti a dovednosti získané ve vzdělání.³⁹

Všichni pracovníci, kteří pracují v mateřské škole, mají předepsanou odbornou kvalifikaci. Pokud některým z nich tato kvalifikace chybí, jsou povinni si ji průběžně doplnit. Pedagogové se průběžně vzdělávají. Ředitelka by měla podporovat profesionalizaci jejího týmu, sleduje profesní růst všech pedagogů. Pedagog by měl být v mateřské škole přítomen tak, aby byla dětem zajištěna při všech činnostech optimální pedagogická péče. Pedagogové jsou povinni jednat, chovat se a pracovat profesionálním způsobem, a to v souladu se společenskými pravidly a pedagogickými a metodickými zásadami výchovy vzdělávání předškolních dětí.⁴⁰

Povolání učitelky v mateřské škole má naplňovat rozsáhlé spektrum profesních kompetencí. Zejména v oblasti osobnostních předpokladů, sociálních dovedností, odborné vybavenosti, dovednost plánovat činnosti s ohledem na skupinu.⁴¹

3.3 Mateřská škola Lomnice nad Lužnicí

Mateřská škola v Lomnici nad Lužnicí byla otevřena 16. května roku 1939. Nejdříve byla umístěna v obecním domě. Nábytek a další věci pro mateřskou školu byl převezen z mateřské školy poblíž Jindřichova Hradce. Následně byla škola zabrána Němci a veškerý nábytek a další věci musela mateřská škola vrátit nazpět. Obec tehdy zakoupila nový nábytek. Následně zde byla umístěna Rudá armáda a prozatímní nemocnice. Když Rudá armáda opustila Lomnici nad Lužnicí, místnosti byly dány do pořádku a vše bylo připraveno na vyučování.

Dnem 1. 9. 1945 začalo oficiální vyučování na mateřské škole. Zapsáno bylo celkem 40 dětí, následně počet vzrostl na 50 dětí. Proto bylo otevřeno II. oddělení. Koncem tohoto školního roku byla uspořádána besídka v místním hotelu Eden, který věnoval z vybraných peněz 20 000 Kčs mateřské škole na pomůcky. V roce 1947 bylo ustanoveno rodičovské sdružení. V této době zde byly pouze 2 učitelky. Po roce 1948 se mateřská škola opět několikrát stěhovala.

Mateřská škola prošla v průběhu let několika rekonstrukcemi. Během trvání mateřské školy se zvýšil nejen počet dětí, ale i počet kvalifikovaných pedagogických pracovníků. Nyní je mateřská škola sloučena se Základní školou Lomnice nad Lužnicí, je zde 8

³⁹ Srov. SYSLOVÁ, Z. *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4309-7. s. 19.

⁴⁰ Tamtéž, s. 34.

⁴¹ Srov. PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4, s. 72.

pedagogických pracovníků včetně vedoucí učitelky, uklízečka, školnice. Během dalších let se mateřská škola rozrostla, nyní má 4 plně obsazené třídy, s kapacitou sto dětí.⁴²

Mateřská škola se nachází v samostatném, částečně oploceném areálu zahrady s prolézačkami a pískovištěm. V pavilónové budově se nacházejí tři třídy s hernami a veškerým příslušenstvím: šatna a umývárna pro žáky i zaměstnance, kuchyňka a sklad. Poslední rekonstrukce proběhla před 5 lety, kdy byla vybudována nová čtvrtá třída. Také byla současně s tím zrušena školní kuchyně. Nyní se jídlo do MŠ dováží ze školní jídelny. Ve třídách probíhají drobné úpravy každý rok. Mateřská škola spolupracuje s městskou policií Třeboň, Sborem dobrovolných hasičů, městem Lomnice nad Lužnicí a základní školou. V současné době spolupracuje také s pedagogicko-psychologickou poradnou v Jindřichově Hradci.

Pro sportovní vyžití dětí je zde také víceúčelové sportovní hřiště, tělocvična ZŠ, kde jednou týdně probíhá tělocvik. Děti mohou v mateřské škole navštěvovat kroužek anglického jazyka, hudební kroužek, kroužek tělocviku a pro předškoláky je využíván kroužek logopedie. Na tento kroužek jednou týdně dochází logopedka.⁴³

3.4 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program (dále jen RVP PV) vznikl pod vedením Výzkumného ústavu pedagogického v Praze. Povinným dokumentem je od roku 2004. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je závazný dokument, který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku. RVP PV stanovuje systém cílů, obsahu, podmínek, metod forem vzdělávání. Určuje základní vzdělanostní základ pro pedagogickou činnost mateřských škol, které jsou zařazeny do sítě mateřských škol. Představuje komplexní rámec a východiska pro tvorbu školních vzdělávacích programů a pro vlastní činnost pedagogů v mateřských školách.⁴⁴

RVP PV se řídí čtyřmi cílovými kategoriemi. Tyto kategorie jsou:

1. Rámcové cíle vyjadřují všeobecnou podobu cílů předškolního vzdělávání (rozvoj dítěte, jeho učení, dosáhnout samostatnosti schopnosti projevu).

⁴² Srov. NĚMCOVÁ, J. *Kronika mateřské školy Lomnice nad Lužnicí*. Lomnice nad Lužnicí, 2010. Nepublikovaný rukopis.

⁴³ ŠAFÁŘOVÁ, I. a kol. *Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Mateřská škola Lomnice nad Lužnicí, Nová 494, 2017.

⁴⁴ Srov. PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4, s. 77.

2. Klíčové kompetence představují výstupy získané na základě předškolního vzdělávání (kompetence k učení, k řešení problémů, sociální, komunikativní, činnosti, osobnostní a občanské).

3. Dílčí cíle vyjadřují záměry pro jednotlivé vzdělávací oblasti (biologická, psychologická, interpersonální, environmentální, sociálně-kulturní)

4. Dílčí výstupy jsou všechny dílčí poznatky, postoje, dovednosti, které dílčím cílům odpovídají, má jich být v jednotlivých oblastech dosaženo.⁴⁵

3.4.1 Obsah RVP PV

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání pracuje se čtyřmi cílovými kategoriemi, kterými jsou:

Rámcové cíle vyjadřují obecnou podobu cílů předškolního vzdělávání.⁴⁶

Pedagogové sledují při práci tyto rámcové cíle: rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání, osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost, získání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí.⁴⁷

Klíčové kompetence jsou vyjádřeny v podobě výstupů získaných na základě předškolního vzdělávání.⁴⁸

Klíčové kompetence jsou obecně formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince.⁴⁹

Pro etapu předškolního vzdělávání jsou za klíčové považovány ty kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence činnosti a občanské.⁵⁰

Dílčí cíle vyjadřují konkrétní záměry, které přísluší dané vzdělávací oblasti.⁵¹

⁴⁵ Srov. SPLAVCOVÁ, H. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2018, s. 9.

⁴⁶ PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4, s. 77.

⁴⁷ SPLAVCOVÁ, H. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2018, s. 10.

⁴⁸ PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4, s. 77-78.

⁴⁹ SPLAVCOVÁ, H. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2018, s. 10.

⁵⁰ Tamtéž, s. 11.

⁵¹ PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4., s. 77.

Vyjadřují, co by měl učitel v průběhu předškolního sledovat, co by měl u dítěte podporovat.⁵²

Dílčí výstupy jsou dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které dílčím cílům odpovídají.⁵³

Jde o jejich vzájemné propojení. Každé dítě může v době, kdy odchází z mateřské školy, může nabývat očekávaných výstupů v míře, která odpovídá jejich individuálním potřebám a možnostem.⁵⁴

Vzdělávací oblasti tvoří obsah předškolního vzdělávání. Obsah vzdělávání je rozčleněn do pěti oblastí – biologické, psychologické, interpersonální, psychologické, sociálně-kulturní, environmentální. Tyto oblasti vyjadřují určitý rámeček pro to, jak s danou oblastí pracovat. Pedagog by měl všechny vzdělávací oblasti rozvíjet tak, aby na sebe vzájemně navazovaly. Vzdělávací oblasti se nazývají: dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost, dítě a svět. V oblasti dítě a jeho psychika jsou další podoblasti – jazyk a řeč, poznávací schopnosti a funkce, sebepojetí, city a vůle.⁵⁵

Každá oblast obsahuje kategorie: dílčí cíle (záměry), vzdělávací nabídku a očekávané výstupy (předpokládané výsledky).⁵⁶

3.5 Literární výchova a předčtenářská gramotnost dle RVP PV

V této kapitole bude popsána předčtenářská gramotnost z kurikulárních dokumentů. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání nemá přesně definované literární cíle. Literární výchova je zakotvena ve vzdělávacích oblastech. Nelze literární výchovu pochopit jako získávání teoretických poznatků a dovedností, ale jako prvek rozvoje jazyka a řeči.

V předškolním období je důležité dbát na rozvoj představivosti, která je úzce spjata s rozvojem řeči, vyjadřováním a komunikativními schopnostmi.⁵⁷

RVP PV má pro literární výchovu důležitou oblast: Dítě a jeho psychika, která zahrnuje tři podoblasti:

⁵² SPLAVCOVÁ, H. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2018, s. 14.

⁵³ Tamtéž, s. 9.

⁵⁴ Tamtéž, s. 9.

⁵⁵ Srov. PRŮCHA, J., KOŽÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4, s. 78.

⁵⁶ SPLAVCOVÁ, H. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2018, s. 14.

⁵⁷ Srov. GEBHARTOVÁ, V. *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-854-8, s. 7-9.

Jazyk a řeč

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Sebepojetí, city a vůle.⁵⁸

Jazyk a řeč

- Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- Rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu
- Osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

- Rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému)
- rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným
- rozvoj a kultivace představivosti a fantazie
- rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření)
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)
- vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení
- osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkci (abeceda, čísla)
- vytváření základů pro práci s informacemi

Sebepojetí, city, vůle

- poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebedůvěry, osobní spokojenosti)
- získání relativní citové samostatnosti
- rozvoj schopnosti sebeovládání
- rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat

⁵⁸ SPLAVCOVÁ, H. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2018, s. 17.

- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit
- rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání
- získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci⁵⁹

Další oblast, ve které se nachází prvky literární výchovy, se nazývá Dítě a společnost. Do této oblasti spadají dílčí vzdělávací cíle zahrnující:

- poznávání pravidel společenského soužití a jejich spoluvytváření v rámci přirozeného sociokulturního prostředí
- porozumění základním projevům neverbální komunikace obvyklým v tomto prostředí
- rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se)
- přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané
- rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte
- rozvoj schopnosti projevat se autenticky, chovat se autonomně, prosociálně a aktivně se přizpůsobovat společenskému prostředí a zvládat jeho změny
- vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách
- seznamování se světem lidí, kultury a umění
- osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije
- vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností
- vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů ke kultuře a umění
- rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevat
- rozvoj společenského i estetického vkusu⁶⁰

Mezi nabízené činnosti patří například: poslech čtených či vyprávěných pohádek, přednes, recitace, prohlížení knížek, hry podporující tvořivost, fantazii, paměť. Sledování pohádek a příběhů obohacujících citový život dítěte, dramatické činnosti, práce s literárním textem, vyprávění, poslech pohádek, dramatizace a další. Lze zařadit do

⁵⁹ SPLAVCOVÁ, H. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2018, s. 17-21.

⁶⁰ Tamtéž, s. 25.

těchto oblastí i mimoškolní aktivity, jako jsou návštěvy divadel, kulturních i uměleckých míst.⁶¹

3.6 Literární výchova a téma Vánoc dle ŠVP Lomnice nad Lužnicí

Školní vzdělávací program, (dále jen ŠVP) je základní povinný dokument mateřských škol. Jeho zpracování vzniká na základě rámcových pravidel, které jsou zakotveny v RVP PV. ŠVP je dokumentem o fungování škol, kterým se budou řídit pedagogové při naplňování podmínek pro práci s dětmi. Pedagog si při zpracování volí určitou cestu a způsoby naplnění požadavků RVP PV. Vytváří společně program, který vychází z RVP PV, ale měl by také odpovídat současně konkrétnímu prostředí, ve kterém se nachází škola. Realizují vizi vzdělávací práce s dětmi.⁶²

ŠVP by měl obsahovat: identifikační údaje o mateřské škole, charakteristiku školy a jejího vzdělávacího programu, podmínky a organizaci vzdělávání a evaluaci. Důležitá je charakteristika vzdělávacího programu, která je klíčovou součástí, protože uvádí hlavní záměry do budoucna (vizi) a filozofii, ze které vycházejí. V samotném obsahu v ŠVP by měly být uvedeny integrované bloky, které jsou charakterizované z hlediska cílů a činností. Rozsah jejich zpracování je libovolný. Učitelky by zde měly mít prostor pro vlastní tvořivost. Vzdělávací obsah by měl zahrnovat všech pět vzdělávacích oblastí z RVP PV a vytvářet propojený celek. Propojenost by měla být i s dalšími částmi ŠVP. Je na týmu pedagogů, zdali ke spolupráci vyzvou rodiče. Důležitá součást ŠVP je evaluace, která se zabývá naplňováním cílů programu, kvalitou podmínek vzdělávání, plánem a realizací obsahu vzdělávání, prací pedagogů a výsledky vzdělávání.⁶³

ŠVP mateřské školy Lomnice nad Lužnicí nese název „Krok za krokem“. Literární výchovu v době Vánoc je zpracována v integrovaném bloku „Těšíme se na Vánoce“. Záměrem tohoto bloku je především rozšíření povědomí o vánočních tradicích, přiblížení dětem pohádek, působení dětí na estetické vnímání literárními texty, samostatně vyjádřit myšlenku.⁶⁴

⁶¹ SPLAVCOVÁ, H. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2018, s. 17-19, 21, 25.

⁶² Srov. PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4, s. 79-80.

⁶³ Srov. SVOBODOVÁ, E. *Vzdělávání v mateřské škole*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9, s. 33-36.

⁶⁴ ŠAFÁŘOVÁ, I. a kol. *Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Mateřská škola Lomnice nad Lužnicí, Nová 494, 2017.

3.7 TVP a téma Vánoc v MŠ Lomnici nad Lužnicí

Třídní vzdělávací program, dále jen TVP, vychází ze ŠVP, ale vybírá a upravuje témata, náměty nebo celé bloky ze ŠVP ve vztahu ke konkrétní třídě a potřebám dětí. Není dopředu uceleně zpracovaný, ale je to otevřený pracovní plán učitelek.⁶⁵

Vztahuje se k plánování, realizaci a evaluaci vzdělávacích činností v konkrétní třídě mateřské školy. Povinnost vytvářet třídní programy není dána legislativou, ale z RVP PV vychází povinnost pracovat s dětmi plánovitě.⁶⁶

Učitelky mají po společném promýšlení začátkem školního roku určitou představu, jaká témata budou se svou třídou zpracovávat. Během roku upřesňují jejich volbu, rozhodují se, kam směřovat vzdělávací cíle, aby byl pokryt komplexní rozvoj dětí.⁶⁷

Mateřská škola má téma Vánoc rozpracované do dvoutýdenního plánu s názvem „Jak voní Vánoce“ a „Když cinká zvoneček“. V plánu prvního týdne jsou zahrnuty aktivity především hudební a pohybové, z důvodu naplánovaného setkání s rodiči a konání vánočního posezení. Děti také společně tvoří výzdobu mateřské školy, což přispívá vhodně k estetickému cítění. Dále jsou zde vyjmenovány možné aktivity: pozorování počasí (jak se mění příroda), výtvarné aktivity, grafomotorická cvičení, čtení pohádek, rozhovory o vánočních tradicích, těšení se na Ježíška, naladit děti na vánoční atmosféru, ochutnávání cukroví, rozbalování dárků a hry s nimi.⁶⁸

4. Vánoční tradice a zvyky v adventní době

Advent čili období příchodu Spasitele byl v čase raných křesťanů považován za počátek církevního roku. Advent patří k nejstarším církevním svátkům, poprvé je doložen ve 4. století na území Španělska a Francie. Již v 6. století se slavil také v Římě.

Adventní doba trvá 4 týdny a musí zahrnovat čtyři neděle, které se dnes nazývají železná, bronzová, stříbrná a zlatá. Vánoce patří k nejvýznamnějším křesťanským svátkům slaveným od 25. prosince (datum Kristova narození) do první neděle po 6. lednu. Všeobecně se Vánoce v církvi slaví od 7. století.

⁶⁵ Srov. PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4, s. 81.

⁶⁶ Srov. SVOBODOVÁ, E. *Vzdělávání v mateřské škole*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9, s. 50.

⁶⁷ Srov. PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4, s. 81.

⁶⁸ DUŠÁKOVÁ, K., LEBEDOVÁ, K. *Třídní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání: Třída Motýlci*. Mateřská škola Lomnice nad Lužnicí, 2019.

V České republice se ale za vrchol Vánoc považuje Štědrý den, jako předvečer samotné slavnosti. K Vánocům se pojí také nejrůznější tradice a zvyky.⁶⁹

4.1 Vánoční tradice

Mezi nejznámější tradice patří například lití olova. Nad plamenem se rozžhaví kousek olova, než úplně roztaje. Následně se olovo vlije do studené vody. Odlitek, který vznikne, věští dotyčnému jeho budoucnost. Například pokud vznikne odlitek ve tvaru hvězdy, znamená to úspěch, štěstí, uznání.

Další tradicí je krájení jablka. Toto je nejstarší zvyk, který je praktikován během štědrovečerní večeře, kdy se nožem přepálí jablko. Je důležité vést řez kolmo ke stopce. Důležitý je tvar při rozevření jablka. Pokud vypadá jako pěti nebo vícecípá hvězda, sejdou se všichni za rok ve zdraví. Pokud najdeme uvnitř jablka tvar kříže, pak někdo z přítomných onemocní nebo zemře. Zde je důležité vybírat zdravé jablko.

Další tradicí je pouštění lodiček v lavoru s vodou. S touto tradicí souvisí několik významů. Majitel lodičky, která vydrží nejdéle svítit a nepotopí se, čeká dlouhý a šťastný život. Pokud se lodička drží při kraji nádoby, její majitel se bude držet po celý rok doma. Jestli ale lodička pluje ke středu nádoby, znamená to cestování po světě.

Tradice, která je dnes mnohem méně využívána, je házení střevícem. Střevícem házely svobodné dívky přes hlavu. Pokud se střevíc obrátil patou ke dveřím, zůstanou dívky doma. Obrátí-li se střevíc špičkou ke dveřím, dívky se provdají a odejdou z domu.

Na štědrý den se zachovává až do večera přísný půst. Dětem, které se nemohou dočkat, se slibuje, že pokud vydrží nejíst, uvidí zlaté prasátko. Ke společné večeři by se mělo správně zasedat až tehdy, vyjde-li první hvězda. Pod talíř se štědrovečerní večeří se dává několik kapřích šupin, které mají přinést všem po celý rok dostatek peněz.⁷⁰

Méně známé tradice:

Sledujeme stíny, když se v domě rozsvítí. Čí stín nemá hlavu, ten do roka zemře.

Pokud se dívka rozhoduje mezi nápadníky, napíše jejich jména na papírek, který vloží do knedlíků, které připravuje. Vybere si toho, jehož knedlík rozkrojí jako první.

Svobodná dívka zaklepe střevícem na kurník. Ozve-li se slepice, dívka zůstane svobodná. Pokud se ale ozve kohout, brzy se vdá. Svobodná dívka zapíchne do jablka tři zápalky. Každá z nich musí symbolizovat jednoho nápadníka. Všechny zápalky současně zapálí. Ta, která hoří nejdéle, představuje toho, za něhož se má dívka vdát.

⁶⁹ Srov. FROLEC, V. *Vánoce v české kultuře*. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 33-758-88, s. 47-49.

⁷⁰ Srov. ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9, s. 133-136.

Nezadané dívky třesou bezem a dům, u kterého začne jako první štěkat pes je i domem, ve kterém bydlí jejich nastávající muž.

Důležitá tradice, která se vztahovala na zemědělství a úrodu: dáme do misky s vodou dvanáct jader z jablka. Kolik jich vyplave na hladinu, tolik bude v příštím roce suchých měsíců. Další tradicí je cibulová tradice. Naloupeme dvanáct sukének, položíme je vedle sebe a do každé nasypeme trochu soli. Každá sukénka představuje jeden měsíc v roce. Na kterém se sůl do rána rozpustí, v tom bude pršet, ve kterém sůl jen zvlhne, ten bude srážkově průměrný a ve kterém většina zůstane, v tomto měsíci můžeme čekat sucho.⁷¹

4.2 Vánoční zvyky

Nejznámějším zvykem Vánoc je stavění betlémů nebo jesliček. Stavění betlémů bývalo vánočním zvykem až do 19. století, kdy se novým symbolem Vánoc stal vánoční stromeček a betlém, je již dnes trochu opomíjen.

Vánoční stromeček je nejrozšířenější zvyk okolo Vánoc, kdy je na Štědrý den vytyčen jehličnatý strom, který se následně ozdobí vánočními ozdobami a pod kterým se nacházejí dárky.

Jmelí – zelená rostlina byla považována za posvátnou od dob Keltů. Jmelí má mít kouzelné účinky, ochrana proti ohni a zábrana v přístupu čarodějnicím a zlým duchům. Dle legendy bylo jmelí kdysi stromem. Když byl z jeho dřeva vyroben Kristův kříž, strom prý seschl a změnil se v rostlinu. Ta má Kristovo umučení vykoupit tak, že zahrne dobrem všechny, kdo pod ní projdou. Ale jmelí nosí štěstí jen tomu, kdo je jím obdarován.⁷²

Štědrovečerní večeře 24. prosince bývá tradicí, že se schází celá rodina při slavnostní večeři. Samotná večeře se tradičně skládá z rybí polévky, bramborového salátu s kaprem a během její konzumace panovaly jisté zvyky. Například se stolovalo o jeden talíř více pro nečekanou návštěvu, či se pod talíře umisťovaly mince. Kdo ji našel, toho se po celý rok měly držet peníze. Dalším zvykem je, že se od štědrovečerní večeře mohla vzdalovat pouze hospodyně, dokud všichni lidé nedojedli, jinak to přináší neštěstí. V některých rodinách je zvykem se ke stolu přivázat jako symbol pospolitosti, rodina bude po celý následující rok spolu.⁷³

⁷¹ Srov. FROLEC, V. *Vánoce v české kultuře*. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 33-758-88, s. 80-84.

⁷² Srov. ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9, s. 133-136.

⁷³ Srov. FROLEC, V. *Vánoce v české kultuře*. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 33-758-88, s. 93-95.

Vánoční cukroví a jeho pečení je jeden z rozšířených vánočních zvyků. Dodnes se ve spoustě domácností dodržuje. Typické cukroví je například z lineckého těsta či perníčky. Typickým kořením je skořice a vůněmi vanilka.

Štědrý den tradičně vrcholí půlnoční mší, na které se zpívají koledy a začíná tak samotná církevní oslava narození Krista.⁷⁴

5. Vybraní autoři dětské tvorby

V projektu jsem zvolila autory pro tvorbu projektu Josefa Ladu, kterého děti znají i ze čtení od učitelek. Dále jsem zvolila autorku moderní tvorby a obrázkové čtení, kde jsem zapojila více dětí do aktivity. Autory J. Ladu a Zuzanu Pospíšilovou ve stručnosti zmíním.

5.1 Josef Lada

Josef Lada byl malíř a ilustrátor, jevištní výtvarník, karikaturista, scénograf a autor moderních pohádek pro děti. Po vzoru Josefa Mánesa a Mikoláše Alše vytvořil stylizovaný obraz české vesnice a jejích obyvatel s podtextem laskavého humoru. Josef Lada pocházel ze čtyř dětí, jeho otec byl vyučený švec. Téměř o 17 let starší bratr František velmi ovlivnil jeho fantazii. Josef Lada rád zpíval lidové písně, zvláště za doprovodu sestry Marie. Druhorozená sestra Antonie musela ze sociálních důvodů odejít z domova a pracovat ve městě jako služka. Josef Lada chodil do hrušické školy, ale učení ho moc nebavilo, kromě kreslení a přírodopisu. Učil se malířem pokojů, ale tato práce byla pro něj příliš namáhavá, proto se nakonec vyučil knihařem-zlatičem. V roce 1904 týdeník Máj uveřejnil dvě kresbičky Josefa Lady. Téhož roku začal navštěvovat kreslířské kurzy profesora Jakesche. Po dalším roce dostal výuční list a usadil se natrvalo v Praze, kde se pokoušel žít jako kreslíř a karikaturista. Konečně na třetí pokus byl přijat k řádnému studiu na Uměleckoprůmyslové škole. Žáci této školy však nesměli publikovat, předměty ho nebavily, a tak po půl roce ze školy odešel.

Josef Lada začal ilustrovat knížky pro děti, dostával zakázky a těch přibývalo. Své kresby uveřejňoval v časopisech Besídka malých, Humoristické listy, Šibeničky a jiné. Byl stálým spolupracovníkem časopisů nakladatelství Melantrich, redigoval přílohu deníku České slovo - Kvítka z čertovy zahrádky. V roce 1923 se Josef Lada po dlouholeté známosti oženil s Hanou Budějovickou. S ní měl dvě dcery, z nichž mladší Eva zahynula při náletu na Prahu 14. února 1945. Pro svoji dceru udělal návrh na pomník na Olšanských

⁷⁴ Srov. ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9, s. 133-136.

hřbitovech, který je zde na hrobě Ladovy rodiny dodnes. Manželka Hana zemřela v roce 1951, on sám o šest let později. Je pochován na Olšanských hřbitovech. Dcera Alena byla také známou ilustrátorkou. V roce 1963 vydala knihu *Můj táta Josef Lada*. Zemřela roku 1992. Dílo pro děti: *O kocourku Mikešovi, Kalamajka, Josef Lada dětem, O chytré kmotře lišce, Mikeš, Říkadla*.⁷⁵

Památník Josefa Lady a jeho dcery Aleny je umístěn v jeho bývalém domě v Hrusicích, otevřen v červnu 1986. Otcem Josefa Lady byl švec, na jehož knejp v prvním roce svého života Josef Lada nešťastně upadl a od té doby přestal vidět na pravé oko. Byl nejmladší ze 4 sourozenců, přežil bratra Františka i sestry Antonii a Marii. Oblíbený Ladův vystříhovací Český betlém byl vydán dosud 20x. V současné době existuje celkem 16 druhů jeho omalováněk. Básník a nositel Nobelovy ceny Jaroslav Seifert doprovodil svými verši kresby Josefa Lady v knize *Chlapec a hvězdy*, která byla poprvé vydána v roce 1956. Jeho dosud největší monografii vydalo nakladatelství Slovart v roce 2008. Ve stylu jeho kreseb ke Švejkovi jsou zařízeny Švejk Restauranty, nyní v počtu 32 po celé ČR. S jeho odkazem v rodném kraji pracuje mikroregion „Ladův Kraj“. Spolupracoval s mnoha českými a zahraničními časopisy, jeho kresby jsou dodnes využívány k různým článkům, dále se jeho kresby objevují jako výtvarný doprovod k hudebninám, kalendářům, plakátům, poštovním známčkám, divadelním výpravám, přes 350 reprodukcí jeho kreseb bylo použito na pohlednicích, dále obaly LP, MC, CD, VHS, DVD, plyšové hračky, porcelánové a plechové hrníčky, obaly potravinových a kosmetických výrobků, igelitové a papírové tašky, pexeso, přívěsky atd. Spolupracoval s rozhlasem, televizí (dokumentární, hrané a animované filmy), seriály *O kocourovi Mikešovi, O chytré kmotře lišce, Bubáci a hastrmani, Říkadla*. V prosinci r. 2016 byl pojmenován vlak ČD R714/715 z Prahy do Českých Budějovic po Josefu Ladovi.⁷⁶

5.2 Zuzana Pospíšilová

Mgr. Zuzana Pospíšilová (*1975 Karviná) je oblíbená autorka věnující se téměř výhradně původní tvorbě pro děti. S jejími texty se dětské čtenáři mohou setkávat od roku 2004, kdy poprvé vyšly její pohádkové příběhy v časopise *Sluníčko*. V roce 2005 začala publikovat knižně a dodnes je jednou z neaktivnějších autorek písniček pro děti. Jen v

⁷⁵ Osobnosti. [online]. c1996-2020 [cit. 2020-03-17]. Dostupné na: <https://www.spisovatele.cz/josef-lada>. ISSN 1801-5131.

⁷⁶ Josef Lada. [online]. c2019 [cit. 2020-03-17]. Dostupné na: <https://www.joseflada.cz/josef-lada/zajimavosti/>.

nakladatelství Grada vydala téměř sedm desítek titulů, z nichž nejúspěšnější jsou zatím série *Kouzelná třída* a edice dětských detektivek *DeTeKTiVoVé*. V její tvorbě mají převahu pohádky, ale věnuje se také poezii a výukovým textům. Vystudovala psychologii na Filosofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a stala se psycholožkou. Pracovala v Dětském rehabilitačním stacionáři v Ostravě, po mateřské nastoupila do ostravského Speciálně pedagogického centra pro děti s mentálním postižením. Je jednou z našich nejznámějších současných spisovatelek literatury pro děti, napsala pro nejmladší čtenáře více než 80 knih. Její maminka je učitelka na základní škole, tatínek byl divadelní režisér. Během studia na univerzitě se seznámila s manželem, který studoval Právnickou fakultu a po ukončení studia se za něj provdala a usadila se v Ostravě. Vždycky chtěla pracovat spíše s dětmi, do prvního zaměstnání po škole nastoupila jako klinická psycholožka v Dětském rehabilitačním stacionáři v Ostravě, kde pracovala s dětmi s pohybovým postižením, převážně s dětmi s DMO. Po mateřské dovolené začala pracovat ve Speciálně pedagogickém centru pro děti s mentálním postižením. Má dvě dcery Aničku a Marušku. K psaní dětských knížek se dostala hlavně díky svým dcerám, pro které začala sama vymýšlet a psát různé pohádky, příběhy a básničky. Díla pro menší děti: *Andílkově vánoční putování*, *Angličtina s básničkou*, *Chechtavé pohádky*, *Hádanky ze dvorku*, *Lesní pohádky...*⁷⁷

6. Projektová metoda

Tato kapitola se zabývá projektovou metodou, kterou jsem využila v praktické části. Slovo projekt pochází z latinského slova *proiectus* (ve významu vystupující). V současné době se pojem používá k označení procesu plánování a řízení operací. V projektu není hlavní samotný výsledek, ale také zejména jeho tvůrčí proces. „*Projekt je cílevědomý návrh na uskutečnění určité inovace v daných termínech zahájení a ukončení.*“⁷⁸

Definice projektů jsou různé. Opravilová uvádí, že projekt je v pedagogické terminologii chápán jako promyšlený plán, jak organizovat aktivity kolem zvoleného tématu. Znalost zásad projektování je také velmi důležitá.⁷⁹

V didaktické teorii je projekt považován za metodu vyučování, za komplexní metodu vyučování nebo za organizační formu výuky. Je také brán jako zvláštní způsob

⁷⁷ Databáze knih [online]. c2008-2020 [cit. 2020-03-17]. Dostupné na: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/zuzana-pospisilova-7844>.

⁷⁸ Srov. NĚMEC, V. *Projektový management*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing a.s., 2002. ISBN 80-247-0392-0, s. 11.

⁷⁹ Srov. OPRAVILOVÁ, E. *Rok v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-703-9, s. 73.

zpracování obsahu vyučování, jedna z variant způsobu koncentrace učiva. Projektové vyučování je speciální vzdělávací strategie, která je založena na aktivním přístupu žáka k vlastnímu učení.⁸⁰

Projekty lze rozdělit na konstruktivní, hodnotící, problémové. Dají se také rozdělit podle navrhovatele – spontánní, připravené pedagogem nebo navržené společně s dětmi. Projekty se dají dělit podle místa – školní, domácí, času – krátkodobé, dlouhodobé, podle počtu účastníků (celoškolní, třídní, kolektivní, skupinové, individuální).⁸¹

Druhy projektu

Projekt je rozdělen do tří fází, a to přípravné, realizační a hodnotící. Každý individuální projekt je charakteristický svým rozsahem, časem, který je na něj vymezený, a náklady, které jsou na jeho realizaci potřeba. Projekty jsou rozděleny do tří základních druhů – komplexní, speciální a jednoduchý. Komplexní projekt je typický svou jedinečností a neopakovatelností. Jeho příprava a samotná realizace má dlouhodobý charakter. Součástí tohoto projektu je organizační struktura a bývají zde při realizaci vysoké náklady. Další typ projektu se nazývá speciální. Z hlediska doby průběhu tento projekt řadíme mezi projekt komplexní a jednoduchý. Vyznačuje se středně dlouhou dobou realizace. Projekt jednoduchý je typický svou krátkodobou realizací, například pouze měsíc. V projektu si autor stanoví jednoduchý cíl a několik drobných činností.⁸²

6.1 Projekt v předškolním vzdělávání

Projekt v předškolní vzdělávání by měl brát ohled na aktuální dětské potřeby, střetnutí s okolím, se získáváním nových zkušeností, poznatků a schopností i odpovědnosti za práci. Projekt by měl dětem umožnit reagovat na aktuální situaci v daném prostředí, aktivní zapojení všech dětí do procesu projektových činností, kde je pedagog brán jako rádce nebo konzultant a děti zčásti přebírají řídicí roli. Činnosti projektu by měly směřovat co nejvíce k praktickému životu. Také by měl brát ohled na rozvoj sociálních vlastností jednice a týmové spolupráce (komunikace mezi sebou, kooperace, tolerance jiných názorů). Projekt by měl dávat dětem skutečný prožitek a pozitivní vztah k poznávání.

⁸⁰ Srov. TOMKOVÁ, A., KAŠOVÁ, J., DVOŘÁKOVÁ, M. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1, s. 13.

⁸¹ Srov. BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7, s. 53.

⁸² Srov. NĚMEC, V. *Projektový management*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing a.s., 2002. ISBN 80-247-0392-0, s. 12.

Základními kroky projektů jsou záměr a plán. Konečnou fází projektu je vyhodnocení a evaluace projektu. Projektová metoda v předškolním vzdělávání by měla vzbuzovat cílenou vzdělávací činnost, organizovanou, teoretickou i praktickou, která odpovídá potřebám dětí předškolního věku, ale také rozhodnutí pedagoga. Tato činnost by měla umožnit aktivní účast a prožitek. Protože v mateřské škole jsou děti ve věku aktivního poznávání a objevování světa pomocí her, je přínosem rozvíjet takové činnosti, ve kterých by se experimentovalo, a především vše zkoušelo prakticky.⁸³

6.2 Zásady vytváření projektu

Nejdůležitější zásadou pro vytvoření projektu je určit pravidla učitelů, dětí a dalších účastníků. Dalším krokem, který je nutný k zahájení projektu, je volba tématu. Také je potřeba před začátkem vytváření projektu zjistit, co děti o daném tématu vědí, popřípadě jej trochu doplnit. Dále určíme, k jakým cílům chceme děti pedagogickým záměrem dovést, jaký očekáváme pokrok. Dalším úkolem je zjistit zdroje informací, které budeme potřebovat. Jak budeme děti motivovat, jak jim zvolené téma představíme. Zvolíme metody, jakými konkrétními činnostmi budeme zvolené cíle naplňovat. Můžeme zvolit, jak můžeme s tématem pracovat mimo školu v návaznosti na skutečný život. Také můžeme propojit s projektem další pracovníky. Vytvoříme podmínky, připravíme vhodné motivující prostředí pro děti a pomůcky, které budeme během projektu potřebovat. Určíme přibližnou délku trvání celého projektu. Délku je nutné přizpůsobit aktuálnímu stavu, potřebám, zájmům i možnostem dětí.

V průběhu realizace projektu je dobré průběžně provádět hodnocení i sebehodnocení. Po skončení projektu nejlépe písemně vyhodnotíme celý průběh – porovnáme s danými cíli. Nesmíme opomenout hodnocení rodičů, popřípadě dalších účastníků projektu.⁸⁴

⁸³ Srov. BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7, s. 53-54.

⁸⁴ Tamtéž, s. 54-56.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktickou část jsem realizovala v Mateřské škole v Lomnici nad Lužnicí. Literární projekt probíhal ve čtyřech týdnech před Vánocemi v prosinci 2019. Mateřská škola má celkově 4 třídy. Projekt jsem uskutečnila ve věkově homogenní třídě předškoláků. Do třídy předškolních dětí dochází 26 dětí. Třída je vedena dvěma učitelkami s praxí 15 a 3 roky. Třídy pracují podle Školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání s názvem „Krok za krokem“, rozpracovaného do integrovaných bloků. Každá třída má detailně vypracovaný svůj třídní vzdělávací plán, kde jsou popsány detailněji jednotlivé tematické celky, které vychází z integrovaných bloků.

Literární projekt jsem doplnila a propojila s dalšími dovednostmi – výtvarnými, pohybovými, hudebními, pracovními apod. Literární projekt jsem naplánovala tak, abych doplňovala vzdělávání s paní učitelkou ve třídě.

7. Literární projekt v Mateřské škole v Lomnici nad Lužnicí

Před naplánováním tohoto literárního projektu se musela nejprve uskutečnit domluva mezi mnou a vedoucí učitelkou z mateřské školy, zda je možné literární projekt ve třídě provést tak, aby navazoval na již naplánované aktivity. Paní vedoucí učitelka mi sdělila, že literární projekt ve třídách nemají. Literární výchova jako taková je spíše okrajová záležitost.

Literární výchovu zařazují v tematickém celku „Z pohádky do pohádky“ a dále používají pohádky či příběhy jako motivaci k dalším aktivitám. Učitelky se literatuře věnují především při odpoledním odpočinku, kdy dětem čtou pohádky.

Literární projekt je celkově zaměřen do klidné vánoční doby, proto jsem zvolila pohádky, které neodmyslitelně k Vánocům patří.

Ve všech aktivitách spojených s prací s literárními texty a náměty byla použita metoda výukového kruhu. Hlavním přínosem této metody je lepší komunikace mezi dětmi a pedagogem. Učitelka má řídicí roli, na pokyn uděluje slovo dětem, které chtějí komunikovat a říci odpověď na zadanou otázku. Tato komunikace v kruhu vede k dosažení výukového cíle.

7.1 Předvánoční čas v mateřské škole

První aktivita s názvem „Příchod adventu“ se uskutečnila 28. 11. 2019 byla věnována knize *Andilkovo vánoční putování* od autorky Zuzany Pospíšilové s ilustracemi Zuzany Osako. Z knihy jsem vybrala příběh Jak se andílek narodil. Z předchozí komunikace s pedagogem vyplynulo, že děti se detailně s knihou ještě neseznamovaly.

Tedy první literární setkání bylo zaměřené na podrobnější seznámení s knihou. Děti se posadily do kruhu okolo mě. Seznámení s knihou začalo kladením otázek. Děti měly za úkol říct, jak se jmenuje osoba, která knihu píše a kdo do knihy kreslí obrázky. Poté proběhlo vysvětlení těchto pojmů spisovatel a ilustrátor. Slovo ilustrátor děti vyslovily několikrát po sobě, aby si jej lépe zapamatovaly. Seznámila jsem děti s činností spisovatele, zejména s tím, že jsou spisovatelé, kteří nepíší pouze pohádky, ale také další literární žánry jako např. říkadla, poezii - básně, encyklopedie, bajky. Také jsou autoři, kteří vytváří knihy pro nejmenší děti a to tzv. leporela. Musela jsem dětem vysvětlit, co leporelo je. Je to skládaná kniha z tvrdých desek, bývá ilustrována s malým obsahem textu. Dětem jsem leporelo ukázala. Děti měly za úkol hádat o čem asi kniha *Andílkovo vánoční putování* podle názvu bude, čímž se rozvíjela jejich slovní zásoba. Úkolem bylo pozorně poslouchat čtený text, protože i v průběhu jsem kladla otázky k příběhu.

Další setkání s názvem „Perník voní sladce“ proběhlo 5. 12. 2019 bylo věnováno dalšímu příběhu tentokrát z knihy *Do školky za zvířátky* od autorů Evy Svobodové, Aleny Váchové a Miluše Vítečkové. Název příběhu, který jsem vybrala je „*Perník chutná sladce*“. Zde se měly děti připravit na příchod Mikuláše, anděla, čerta Trénovaly asociace a samostatný mluvní projev, jako základ předčtenářské gramotnosti. Také si procvičovaly paměť a řeč při určování slov opačného významu, která se týkala příběhu a učily se správný projev při recitaci básně.

Na třetím setkání 12. 12. 2019 byla pro děti připravena kniha *Tradiční česká zima* od Josefa Lady s pohádkou „*Jak Pepík a Mikeš slavili Vánoce*“. Knihu jsem dětem představila s tím, že jsou i autoři, kteří si své knihy sami ilustrují. V této knize jsou příběhy od Josefa Lady, jsou zde také popsány tradice, básně a koledy které se vztahují k zimě a k Vánocům. Na tomto setkání jsem se zaměřila na přiblížení vánočních svátků a seznámila děti s některými tradičními zvyky, které k Vánocům patří. Typické „Ladovy“ Vánoce jsou zasněžené chalupy a děti, které si užívají zimní radovánky. Představila jsem dětem, jak se slaví Vánoce dnes a jako tomu bylo za našich předků. Děti po splnění literárního úkolu měly možnost samostatně vytvořit svůj vánoční příběh, který výtvarně ztvárnily do knižní podoby. Měly možnost si vyzkoušet jaké to je být „ilustrátorem“ knihy.

Během našeho posledního setkání 19. 12. 2019 si děti vyzkoušely i dramatickou činnost. Jako literární činnost jsem zvolila *Příběh o narození Ježíše*. Příběh jsem zvolila obrázkový, aby mohly děti sledovat příběh společně se mnou a také se aktivně do příběhu zapojit. Děti poté měly možnost reprodukovat příběh nejprve převyprávěním poté

zdramatizováním za pomoci mě jako režiséra. A vytvořením jednoduchých kostýmů pro úplné ztvárnění a vcítění se do rolí. Procvičily si také řeč při recitaci básní a paměť při zpěvu koled.

8. Pracovní listy

Ke všem setkáním jsem vytvořila pracovní listy. Jejich ověření se účastnilo kolem 20 dětí. Řízená činnost byla vždy vymezena na dobu 30–45 minut dle respektování individuálních potřeb dětí.

8.1 Pracovní list č. 1

Metodický postup

Motivace: „Děti, protože se blíží Vánoce a máme advent, budeme si o Vánocích povídat. Těšíte se na Vánoce? Já jsem si dnes pro Vás připravila knížku *Andílkovo vánoční putování*. Přečtu vám z ní příběh o andílkovi. Vaším úkolem bude dávat pozor, budu se Vás ptát na různé otázky a jsem zvědavá, kdo to bude všechno vědět a kdo mi správně odpoví. Vy jste ale všichni velmi šikovní, tak to společně zvládneme. Na závěr si společně vyrobíme andílka, kterého si budete moci zavěsit jako ozdobičku nebo ho někomu darovat.“

Aktivita č.1 – Četba vybrané ukázky z knihy Z. Pospíšilové, *Andílkovo vánoční putování*, str. 7-11 (viz. Příloha 1).⁸⁵

Cíle aktivity:

- poslech čteného textu
- porozumět příběhu
- seznámení s literárními pojmy
- vzbuzovat zájem o knihy

Aktivita č. 2 – Otázky k příběhu

Kladení otázek před začátkem čtení, v průběhu čtení i po skončení příběhu

Otázky: Jak se říká tomu, kdo knihu píše a tomu, kdo do ní kreslí obrázky? Co si děti myslíte, že se bude v příběhu odehrávat? Kde se bude příběh odehrávat podle vás? O kom by příběh podle názvu mohl být? Kdo příběh vypráví?

⁸⁵ POSPÍŠILOVÁ, Z. *Andílkovo vánoční putování*. Praha: Grada Publishing a.s., 2016. ISBN 978-80-271-0122-1, s. 7-11.

Otázky v průběhu čtení: Umí vaše babičky háčkovat? Máte doma také nějaké zvířátko? Staráte se o něho? Co bys dělala, kdyby andílek uměl mluvit? Co bys mu vyprávěl? Jak byste andílka pojmenovaly? Co byste s andílkem dělaly?

Otázky po přečtení: Jak se Vám příběh líbil? Jak byste se zachovaly místo babičky vy děti? Komu by babička měla andílka darovat? Neměla by si raději andílka nechat u sebe doma, když je sama?

Cíle aktivity:

- podporovat rozvoj řečových schopností
- udržet pozornost během příběhu
- rozvoj myšlení
- rozeznat emoce, pocity
- naučit se vcítit do ostatních lidí
- učit se empatii

Aktivita č. 3 – Báseň

Andílek si nebem letí,

pozoruje hodné děti.

Kohopak to vidí z nebe?

Vidí mě a vidí tebe.

Po oblacích poskakuje,

stříbro kolem rozhazuje.⁸⁶

Básničku jsem dětem řekla nejprve já, předvedla k básni i jednoduchý pohyb pro lepší zapamatování.

Cíle aktivity:

- naučení recitace básně
- rozvoj paměti
- rozvoj pohybové dovednosti

Aktivita č.4 – Výroba anděla z papíru

- Pomůcky: čtvrtky, tužku, nůžky, lepidlo, ozdobná děrovačka, provázek

⁸⁶ *Pinterest* [online]. c2019 [cit. 2019-11-10]. Dostupné na:

<https://cz.pinterest.com/pin/342062534173390943/>

- Postup: Děti si obkreslí šablony, poté vystříhnou. Po vystřížení si musí slepit tělo, hlavu, křídla dohromady. Anděla ozdobí podle fantazie. Nakonec nalepí provázek. Anděla lze zavěsit na stromeček jako ozdobu.

Obr. 1 Výrobek anděla

Cíle aktivity:

- rozvoj kreativity
- rozvoj fantazie
- rozvoj estetického cítění
- rozvoj jemné motoriky
- umět manipulaci s nůžkami – schopnost vystřihávat jednoduché tvary

8.2 Pracovní list č. 2

Motivace: „Dnes už máme nejvyšší čas péct cukroví. My si společně nějaké cukroví upečeme, souhlasíte?“ Před čtením příběhu si děti sednou do dvojic předvádíme, jak se peče cukroví „předvádíme na kamarádových zádech“.

Aktivita č. 1 – Poslech příběhu z knihy E. Svobodové, *Perník chutná sladce*, str. 64 (viz. Příloha 2).⁸⁷

Cíle aktivity:

- poslech čteného
- porozumění textu
- podpora řečových schopností
- podpora zájmu o knihy

Aktivita č. 2 – Otázky po přečtení příběhu:

Kdo je to vlastně Mikuláš a proč hod doprovázejí anděla a čert?

Zmíním anděla jako symbol dobra, čert – symbol zla

Otázky k příběhu: jakou pohádku měla nejraději zvířátka? Zvládnete ji vyprávět? Kdo byl v pohádce zlý a kdo hodný? Kdyby měl někoho z pohádky odnést čert, koho by

⁸⁷ SVOBODOVÁ, E., VÁCHOVÁ, A., VÍTEČKOVÁ, M. *Do školky za zvířátka*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0185-4, s. 64.

odnesl? Co by se stalo, kdyby každého, kdo někdy zlobil, odnesl čert? Kdo to byl Mikuláš? Proč voní perník? Už někdo z vás pekl perník? Co chtěl v příběhu kozlík udělat a nebylo to správné?

Cíle aktivity:

- rozvoj komunikace
- rozvoj pozornosti
- učit se empatii
- umět rozlišovat pocity
- rozvoj myšlení – co by se stalo, kdyby...
- rozvoj paměti
- osvojit si základy pro práci s informacemi
- přemýšlet o filozofických otázkách (Co je dobro a zlo?)

Aktivita č. 3 – Hra s řečí a zvuky

Vyprávím dětem příběh o čertíkovi, když děti uslyší slovo čert, čertice, čertík, udělají bl- l, bl- l.

Cíle aktivity:

- rozvoj sluchových dovedností
- rozvoj řečových dovedností
- rozhýbání mluvidel

Aktivita č. 4 – Práce se slovy z příběhu

Antonyma – slova opačného významu

Ukážu dětem obrázky, děti rozhodují, které obrázky mají opačný význam. např. Mikuláš je hodný, čert je zlý. Další slova: světlo X tma, horký X studený, hodně X málo, pomalý X rychlý, malý X velký

Cíle aktivity:

- naučení pojmu antonyma
- poznat a vymyslet antonyma
- rozvoj slovní zásoby
- rozvoj zrakového vnímání

Aktivita č. 5 – Pohybová činnost

Čertí ocásky

Popis hry: Jedno dítě je v roli chytače, chytá ostatní čertíky, kteří mají ocásky. Po chycení se musí dítě zeptat: „Prosím půjčíš mi ocásek? Já se stanu čertíkem.“ Dítě mu ocásek předá a stává se chytačem dalších čertíků.

Cíle aktivity:

- rozvoj koordinace pohybů
- orientace v prostoru
- rozvoj sociálních dovedností

Aktivita č. 6 – Pečení perníčků

Motivace: Motivace k této aktivitě byla báseň, kterou se děti naučí.

Příprava cukroví

S mamkou máme plno práce,
a tak chutná, ach tak sladce.

Mamka spěchá honem, honem,
cukroví už voní domem.⁸⁸

Vysvětlila jsem dětem tradici pečení vánočního cukroví. Dříve chudí lidé nahrazovali cukroví obyčejnými druhy pečiva jako např. vdolky, koláče, jablečné záviny, či perník. Pečení cukroví nám umožňuje trávit společný čas v klidu a pohodlí domova.⁸⁹

Společně s dětmi rozválíme již připravené těsto a vykrájíme perníčky. Perníčky potřeme bílkem a dáme péct do trouby.

Cíle aktivity:

- uvědomění si všech smyslů
- rozvoj jemné motoriky
- práce s těstem

8.3 Pracovní list č. 3

Motivace: „Dnes si budeme povídat o vánočních tradicích. Jak slavíme vánoční svátky?“

Představila jsem dětem některé tradice. Povídala jsem si s nimi o vánočních zvycích, které dělají doma. A představila jim několik zvyků, které znám já a které i já doma

⁸⁸ *Pro maminky* [online]. c2013-2020 [cit. 2019-11-27]. Dostupné na:

<https://www.promaminky.cz/rikadla-a-basnicky/rocni-obdobi-5/priprava-cukrovi-666>.

⁸⁹ Srov. LADA, J. *Tradiční česká zima*. Praha: Grada Publishing a.s., 2016. ISBN 978-80-271-0016-3, s. 22.

provádím. Zapalování svíčky na adventním věnci děti znají. Tuto tradici jim představila i paní učitelka ve školce. Děti znaly i to, že se zapalují prskavky, věděly, ale, že to mohou dělat pouze dospělí. Další tradici, kterou jsem zmínila, bylo rozkrojení jablka. Pokud v něm bude krásná hvězdička, budou mít štěstí i zdraví po celý rok. Další zvyk je rozlousknutí vlašského ořechu, význam ořechu je stejný jako u jablka. Také jsem dětem vysvětlila proč někteří vyrábějí lodičky z ořechů, které následně i zapálí. Pokud nám lodičky vydrží dlouho svítit, budeme mít dlouhý a šťastný život. Když lodička pluje u kraje, znamená to, že budeme po celý rok pospolu, pokud lodička pluje ke středu nádoby, znamená to, že budeme cestovat. Ještě jsem dětem představila další zvyky jako například házení botou (pokud bude při hodu botou špička dovnitř, znamená to, že dívky zůstanou doma, jestliže se špička obrátí ke dveřím, dívky se provdají a odejdou z domu), dávání šupin pod štědrovečerní talíř – když najdeme šupiny, budeme mít po celý rok štěstí a peníze, a proč si lidé doma zavěšují jmelí. Jmelí v domě přináší štěstí, lásku, pokud pod ním projdeme. I ve školce jsem jmelí zavěsila. Děti pod jmelím nakonec prošly.

Na konci adventní doby si lidé staví betlémy nebo jesličky. Tato tradice je starší než zdobení stromečků. Materiál, který se používal na stavbu bylo dřevo, papír, vosk, těsto. Uprostřed betlému jsou jesličky s děťátkem – Ježíškem a u kolíčky stojí sv. Josef, Panna Marie, osel a vůl. Okolo ještě bývají nejčastěji ovečky, postavy pastýřů a tři králové. Symbolem Vánoce je betlémská hvězda, která je neodmyslitelnou součástí jesliček. Podle legendy kometa zářila na východě v době, kdy se Ježíšek narodil. Tři králové sledovali znamení až do Betléma, aby se Ježíškovi poklonili a přinesli mu své dary.⁹⁰

Aktivita č. 1 – Četba pohádky od J. Lady, „*Jak Pepík a Mikeš slavili Vánoce*“ (viz. Příloha 3)⁹¹

Cíle aktivity:

- poslech čteného textu
- porozumění pohádce

⁹⁰ Srov. LADA, J. *Tradiční česká zima*. Praha: Grada Publishing a.s., 2016. ISBN 978-80-271-0016-3, s. 22.

⁹¹ *Rodiče sobě* [online]. c2019 [cit. 2019-12-9]. Dostupné na: <http://pohadky-online.eu/mikesovi/jak-pepik-mikes-slavili-vanoce/>.

Aktivita č. 2 – Otázky k pohádce

Jaké byly v pohádce postavy? Co se v pohádce stalo? Proč Mikeš dal sánky na zahrádku pod strom? Jaké ozdoby visely na stromečku?

Cíle aktivity:

- rozvoj myšlení
- zlepšení udržení pozornosti
- rozvoj paměti
- rozvoj komunikačních dovedností

Aktivita č. 3 – Pohybová činnost

Na kometu

Popis hry: Děti se pohybují volně po předem vyhraněném prostoru. Je potřeba upozornit na bezpečnost. Nejprve hru začne učitelka, která je kometa a chytá ostatní děti – hvězdičky. Koho chytne, ten dělá kometě ocas, chytí se prvního dítěte „komety“ - za ruku a pomáhá chytat ostatní děti. Když tuto variantu děti zvládnou, můžeme určit vícero komet, které chytají hvězdy na obloze. Na závěr můžeme spočítat, kolik má která kometa hvězdiček.

Cíle aktivity:

- rozvoj koordinace pohybů
- zlepšení orientace v prostoru
- rozvoj předmatematické gramotnosti (rozlišení větší, menší, počet)

Aktivita č. 4. – Výroba leporela

Motivace: vcítění se do role ilustrátora

Pomůcky: čtvrtka, pastelky, sešívačka

Dětem rozdáme nastříhanou čtvrtku. Děti si jí podle pokynů poskládají, tak aby jim vznikla malá knížka. Vytvoří si tak malé leporelo. Děti vymyslí svůj vlastní příběh, který namalují do knížky. Hotovou knížku dětem secvakneme sešívačkou.

Cíle aktivity:

- zapamatování pojmu ilustrátor
- rozvoj fantazie
- rozvoj jemné motoriky

8.4 Pracovní list č. 4

Motivace: „Abychom se více těšily na Vánoce, zpříjemníme si dnes den ve školce a vytvoříme si vánoční atmosféru.“

Aktivita č. 1. – Společné čtení *vánočního příběhu* (viz. Příloha 4) ⁹²

Aktivita č. 2 – Otázky k příběhu

Kdo v příběhu vystupoval? Co udělali pastýři? Kam šel Josef s Marií? Co se v příběhu odehrálo?

Cíle aktivity:

- zapamatování informací
- rozvoj myšlení
- zlepšení komunikačních schopností

Aktivita č. 3 – Filozofie

Jaké dárky by děti daly Ježíškovi? Nesmí to být dárek, se kterým si děti běžně hrají ve školce.

Děti se musí zamyslet. Vymysleli dárky jako zdraví, lásku, kamarády.

Cíle aktivity:

- rozvoj komunikace
- zlepšení výslovnosti
- umět se zamyslet

Aktivita č. 4. – Dramatizace příběhu

Děti zdramatizovaly vánoční příběh. Poskytla jsem dětem i základní kostýmy pro lepší vcítění do role. Jednoduché rekvizity jsem s dětmi vyrobila (např. plášť).

Cíle aktivity:

- rozvoj dramatických činností
- rozvoj komunikace
- schopnost přednesu před ostatními
- umění vcítění se do role
- rozvoj kooperace

⁹² *Víra* [online]. c2008 [cit. 2019-12-6]. Dostupné na: <https://deti.vira.cz/kalendar/vanoce/vanocni-pribehy-a-vypraveni/vanocni-pribeh-obrazkove-cteni>.

Aktivita č. 5 – vytleskávání

Vytleskávání slov: Jablko, ořech, svíčka, kometa...

Cíle aktivity:

- rozlišení počtu slabik
- rozvoj předmatematické gramotnosti (počet slabik)
- rozvoj sluchového vnímání

Aktivita č. 6 – hmatový sáček

Děti měly za úkol poznat, co se ukrývá v sáčku. Každý mohl do sáčku sáhnout, ale nesměl říci, co v sáčku našel. Poté jsme si všechny předměty řekly i ukázaly. Děti poznaly jablko, i svíčku, ale ořech nepoznaly. Šupiny děti poznaly, až když jsem ji dětem ukázala.

Cíle aktivity:

- rozvoj smyslového vnímání (hmat)
- udržení tajemství (co se v sáčku nacházelo)

Aktivita č. 7. – hudební činnost

Zpěv koled s doprovodem. Znáte nějaké koledy, které doma zpíváte?

Koledy: Půjdem spolu do Betléma, Jak jsi krásné neviňátko, Narodil se Kristus Pán, Štědrý večer nastal, Pásli ovce.

S dětmi jsem zazpívala a zahrála koledy na klavír a vytvořila jim předvánoční atmosféru. Rozdala jsem dětem Orffovy nástroje pro doplnění hudby. (ozvučná dřívka, triangl).

Cíle aktivity:

- rytmické cítění
- hudební sluch
- práce s Orffovými nástroji

8.5 Cíle pracovních listů

Jedním z podstatných cílů při práci s pracovními listy bylo projevení zájmu o knihy a porozumět textu. Poslouchat celý příběh, zachytit jeho hlavní myšlenku a odpovědět na otázky. Dalším cílem bylo rozvíjet u dětí v mateřské škole fantazii, vyjadřovat svou vlastní představivost při tvořivých činnostech a zamyslet se nad některými otázkami. Rozvíjet dovednosti hudební, rytmické cítění. Snažit se rozvíjet komunikační dovednosti, schopnost empatie. Důležitou součástí a cílem dětí bylo také udržení pozornosti a soustředění se na danou aktivitu.

8.6 Evaluace pracovních listů

Všechny úkoly a činnosti, které byly obsaženy v každém setkání, jsem se snažila vytvořit tak, aby korespondovaly s RVP PV. Zvolila jsem metody, které budou vést k zaujetí cílové skupiny. Pracovní listy jsem navrhovala s ohledem na systematickou přípravu dětí, která jim pomůže se připravit na vstup do základní školy. Při přípravě jsem se snažila dbát jejich stránku znalostní i komunikační. Největší obtíže jsem měla při vymýšlení vhodné literatury, která by děti zaujala a vhodně motivovala. Snažila jsem se o vytvoření dalších aktivit, které byly přiměřené jejich věku a byly dostatečně srozumitelné.

Za silnou stránku považuji výběr obrázkového čtení, které děti velmi zajímalo a bavilo. Mohly se ihned se mnou zapojit do příběhu a lépe se jim příběh i na konci pamatoval. Myslím, že na závěrečném setkání jsem tedy zvolila vhodný text. Po přečtení příběhu jsem se u dětí snažila rozvinout empatii a schopnost se zamyslet na otázku obdarování a myslím, že jsem se snažila dětem předat i lidské hodnoty. Pracovní listy v sobě mají zachyceny filozofické otázky. Při plnění pracovních listů byl největší zájem o básničky a výtvarné aktivity jakou byla výroba anděla či vlastní výroba leporela. Při výtvarných činnostech děti uplatňovaly svoji fantazii a zručnost. Za velmi úspěšnou aktivitu dle ohlasu dětí považuji i pečení perníčků. Aktivita doplňovala vybraný text a děti byly tento den velmi spokojené a nadšené z práce s těstem. Přepokládaný čas pro splnění pracovních listů byl 45 minut, ale doba musela být prodloužena na 60 minut.

8.7 Celková reflexe

Záměrem projektu v mateřské škole bylo seznámit děti s knihou, naučit je soustředění při čtení, rozvíjet fantazii, představivost a přemýšlení o čteném textu. Výstupem projektu jsou vytvořené pracovní listy, se kterými lze pracovat i dále.

Realizace celého projektu probíhala bez komplikací. Projekt byl realizován ve třídě předškoláků o počtu 20–25 dětí.

V jednotlivých setkáních se děti seznamovaly s vybranými díly, se základními pojmy jako spisovatel, ilustrátor, ilustrace.

Projekt byl zaměřen na předčtenářskou gramotnost, porozumění textu a byl doplněn hudebními, pohybovými či výtvarnými činnostmi. Porozumění textu bylo vždy ověřeno otázkami, které jsem kladla a děti na ně odpovídaly. Při odpovědích na některé otázky se musely více zamyslet. Jednou z doplňujících činností bylo vytvoření leporela. Během vytvoření leporela děti vymyslely svůj vlastní příběh, který výtvarně ztvárnily. Další

aktivitou, která navazovala na vybraný text byla, dramatizace příběhu. Děti hraní příběhu velmi bavilo. Hrály příběh několikrát, příběh doplnily také básničkami. Celkově by z příběhu mohlo být samostatné vystoupení, které mohly děti předvést ostatním kamarádům ze školky či rodičům na vánočním posezení, které mateřská škola tradičně chystala.

Nejvíce se projekt dotýkal vzdělávací oblasti Dítě a jeho psychika a jejich podoblastí. Rozvoj pozornosti slyšenému textu, schopnost reagovat na přečtený text, převyprávění textu jeho zapamatování. V ostatních vzdělávacích oblastech je rozvíjeno zrakové i sluchové vnímání pomocí přiřazování obrázků, rozvoj jemné motoriky.

Během realizace projektu nenastal žádný problém. Práce s dětmi byla velmi úspěšná. Někdy bylo potřeba některé aktivity více vysvětlit nebo i názorně předvést. Celkový projekt ale hodnotím kladně. Pracovní listy byly úspěšně splněny a byly kladně hodnoceny i učitelkami z mateřské školy, které jej budou nadále využívat při své práci.

ZÁVĚR

Bakalářská práce *Pohádkové Vánoce v mateřské škole* realizované v Mateřské škole Lomnice nad Lužnicí, je zaměřena na seznámení dětí s literární činností a motivací k četbě. Všechna díla mají společnou tematiku, a to vánoční či předvánoční atmosféru. Další aktivity jsou také zaměřené na předvánoční čas, jejich tradice a aktivity v této době. V bakalářské práci se věnuji teoretickým hlediskům a vytvoření projektu. Primárním cílem je tvorba projektu. Sekundárním cílem bylo představit pojetí literární výchovy v mateřské škole a vytvořit další aktivity, které navážou na literární činnost.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části: a to na část teoretickou a na část praktickou. Teoretická část se zabývá dítětem, jeho vzdělávání, povinnými vzdělávacími dokumenty, tradicemi a zvyky v období adventu. Během psaní této práce jsem se seznámila podrobně se Školním vzdělávacím programem konkrétní mateřské školy v Lomnici nad Lužnicí. V práci také představuji vybrané literární žánry a literární cíle dle RVP PV.

Praktická část je vytvořena na základě projektu, který jsem vytvořila za pomoci čtyř pracovních listů pro předškolní děti. Nápady a poznatky, které jsem získala studiem teorie, lze uplatnit i v praxi. Tyto poznatky jsem využila při zpracování vlastních pracovních listů, jejich realizací v jedné třídě a jejich zhodnocením.

V praktické části jsem zachytila literární aktivity v konkrétní mateřské škole v Lomnici nad Lužnicí. Během plánování těchto aktivit jsem se snažila vycházet i z plánů školy a zjistila jsem, že literární výchova je zde zastoupena v dostačující míře.

Hlavní náplní praktické části bylo vytvoření pracovních listů a jejich ověření v praxi. Při zpracování pracovních listů jsem vycházela z teoretických poznatků, směřovala jsem obsahově k tématu Vánoc, které jsou součástí ŠVP dané mateřské školy. Pracovní listy jsou zpracovány tak, aby je mohl použít kdokoliv pro svoji potřebu.

V průběhu zpracování mé bakalářské práce mne napadlo mnoho jiných myšlenek v souvislosti s teoretickou částí i s částí praktickou. Snad budu moci ještě v budoucnosti využít i další poznatky a rozšířit i pracovní listy ve své budoucí práci s dětmi.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BEČVÁŘOVÁ, Z. *Kvalita, strategie a efektivita v řízení mateřské školy*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-221-8.
- BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7.
- BRUCEOVÁ, T. *Předškolní výchova*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-068-5.
- ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1434-2.
- DOLÁKOVÁ, S. *Umíte to pohádkou?* Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-09331.
- FICHNOVÁ, K., SZOBIOVÁ, E. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-323-9.
- FROLEC, V. *Vánoce v české kultuře*. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 33-758-88.
- GEBHARTOVÁ, V. *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-854-8.
- KOŤATKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4435-3.
- LADA, J. *Tradiční česká zima*. Praha: Grada Publishing a.s., 2016. ISBN 978-80-271-0016-3.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.
- MARUŠÁK, R. *Literatura v akci*. Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2010. ISBN 978-80-7331-172-8.
- MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.
- MOCNÁ, D., PETERKA, J. a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha - Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.
- NĚMEC, V. *Projektový management*. Praha: Grada Publishing a.s., 2002. ISBN 80-247-0392-0.
- OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. *Rok v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-703-9.
- OPRAVILOVÁ, E. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5107-8.

- POSPÍŠILOVÁ, Z. *Andílkovo vánoční putování*. Praha: Grada Publishing a.s., 2016. ISBN 978-80-271-0122-1.
- PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.
- SLOUPOVÁ, M. *Rok s krtkem*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0650-7.
- SPLAVCOVÁ, H. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2018.
- SVOBODOVÁ, E., kol. *Vzdělávání v mateřské škole*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.
- SVOBODOVÁ, E., VÁCHOVÁ, A., VÍTEČKOVÁ, M. *Do školky za zvířátky*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0185-4.
- SYSLOVÁ, Z., HORKÁ, H. *Studie k předškolní pedagogice*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5467-7.
- SYSLOVÁ, Z. *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4309-7.
- ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9.
- TOMÁŠKOVÁ, I. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015. ISBN.
- TOMKOVÁ, A., KAŠOVÁ, J., DVOŘÁKOVÁ, M. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Internetové zdroje

Databáze knih [online]. c2008-2020 [cit. 2020-03-17]. Dostupné na:

<https://www.databazeknih.cz/zivotopis/zuzana-pospisilova-7844>.

Josef Lada [online]. c2019 [cit. 2020-03-17]. Dostupné na:

<https://www.joseflada.cz/josef-lada/zajimavosti/>.

Osobnosti. [online]. c1996-2020 [cit. 2020-03-17]. Dostupné na:

<https://www.spisovatele.cz/josef-lada>. ISSN 1801-5131.

Pinterest [online]. c2019 [cit. 2019-11-10]. Dostupné na:

<https://cz.pinterest.com/pin/342062534173390943/>.

Pro maminky [online]. c2013-2020 [cit. 2019-11-27]. Dostupné na:
<https://www.promaminky.cz/rikadla-a-basnicky/rocn-obdobi-5/priprava-cukrovi-666>.
Rodiče sobě [online]. c2019 [cit. 2019-12-9]. Dostupné na: <http://pohadky-online.eu/mikesovi/jak-pepik-mikes-slavili-vanoce/>.
Víra [online]. c2008 [cit. 2019-12-6]. Dostupné na:
<https://deti.vira.cz/kalendar/vanoce/vanocni-pribehy-a-vypraveni/vanocni-pribeh-obrazkove-cteni>.

Další zdroje

DUŠÁKOVÁ, K., LEBEDOVÁ, K. *Třídní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání: Třída Motýlci*. Mateřská škola Lomnice nad Lužnicí, 2019.

NĚMCOVÁ, J. *Kronika mateřské školy Lomnice nad Lužnicí*. Lomnice nad Lužnicí, 2010. Nepublikovaný rukopis.

ŠAFÁŘOVÁ, I. a kol. *Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Mateřská škola Lomnice nad Lužnicí, 2017.

PŘÍLOHY

Příloha 1: Pracovní list č. 1

1- *Jak se andílek narodil - četba*

Jak se Andílek narodil

Babička Ludmilka si sedla do velikého křesla, které stálo u okna v obývacím pokoji. Pro ukrácení dlouhé chvíle si vzala do ruky klubíčko bílé příze a kovový háček. Měla v úmyslu pustit se do háčkování. Chtěla vlastníma rukama něco vyrobit, ale nevěděla co. Dříve svým vnučkám háčkovala všelijaké hračky. Medvídky, panenky, žabičky, zajíce a spoustu dalších zvířátek nebo postaviček, ale obě vnučky už dávno vyrostly a s hračkami si nehrají. Babička seděla v křesle a chvíli vzpomínala na všechny svetry, čepičky, rukavice, šály a ponožky, které za celý život uháčkovala. Kdyby se všechno sneslo na jednu hromadu, byla by z nich pořádná hora.

„No jo, ale co mám uháčkovat teď?“ zeptala se babička směrem k rybičkám, které si tiše plavaly v akváriu. Odpovědi se pochopitelně nedočkala. Ryby mluvit nedokážou. Kdyby měla psa, třeba by jí poradil. Něco by zaštěkal a ona by hádala, co měl na mysli. Pejska ale mít nemohla. S pejskem se totiž musí

chodit ven na procházku. Každý den, bez ohledu na počasí. Babička měla ovšem bolavé klouby. Někdy ji nohy bolely tak moc, že měla co dělat, aby vůbec vstala z postele.

Po chvíli přemýšlení se babička Ludmilka zvedla z křesla a zamířila k oknu. Doufala, že uvidí něco zajímavého a pak ji třeba něco napadne. Hleděla z okna na rušnou ulici, ale žádný nápad nepřicházel. Odešla tedy do kuchyně, aby si do svátečního puntíkováného hrníčku uvařila svůj oblíbený čaj. S plným hrnkem se opět usadila v křesle. Opatrně si usrkla horkého čaje a znovu vzala do ruky bílé klubíčko.

„No co, prostě začnu a uvidím, co mi pod rukama vyrostne,“ řekla si a pustila se do háčkování. Nahodila si pár prvních oček a pak je pomocí háčku umně proplétala. Ruce jí kmitaly, jako kdyby samy věděly, co mají dělat. Babička se usmívala a přitom bedlivě sledovala svá očka na háčku, ze kterých se pomalu, ale jistě rodila krásná křehká postavička.

„To je andělíček!“ vykřikla najednou, a nadšením jí málem uteklo očko. Naštěstí ho uhlídala. „Už zbývají jen křídélka,“ pronesla směrem k andělíčkoví.

Čas rychle utekl a venku se začalo stmívat. V listopadu se dny krátí a tma přichází brzy. Jindy by háčkování odložila, ale teď nemohla. Vstala z křesla a pomalu přešla i s andělíčkem k vypínači, aby v místnosti rozsvítila světlo.

I když jindy večerela pravidelně, dnes na večeri úplně zapoměla. Neměla ani trochu hlad. Jediné, co chtěla, bylo dokončit andělíčka hned teď. Položila ho opatrně na opěradlo křesla a začala háčkovat křidélka. Každou chvilku mu je přeměřovala,

aby byla tak akorát. Ani velká, ani malá. Když byla křidélka hotová, opatrně je andělíčkově přišila. Nakonec si vzala stříbrnou nitku, aby vyšila oči, nosík a ústa. Andělíček byl opravdu překrásný a babička z něj měla velikou radost. Povídala si s ním, jako kdyby byl živý.

„Tak a teď už zbývá jedině. Vyprat, tedy vlastně vykoupat,“ opravila se babička, „a naškrobit.“

Opatrně andělíčka odnesla do koupelny, kde mu připravila mydlinkovou lázeň. Dávala si pozor, aby ho neopařila příliš horkou vodou, nebo aby naopak ve studené neprochladl. Pak připravila škrob.

„To je proto, aby ti šatičky hezky držely,“ vysvětlila andělíčkově.

Když byl vykoupaný, přenesla ho do obýváku k topení, aby rychleji uschnul, a sama se odebrala do postele, protože zničehonic tu byl večer a babiččiny oči se při tak dlouhém háčkování unavily. Potřebovaly odpočinout.

Tak se jednoho předvánočního dne babičce Ludmilce pod rukama narodil krajkový panáček, kterému už neřekla jinak než Andílek.

2 – Jak se říká tomu, kdo knihu píše a tomu, kdo do ní kreslí obrázky? Co si děti myslíte, že se bude v příběhu odehrávat? Kde se bude příběh odehrávat podle vás? O kom by příběh podle názvu mohl být? Kdo příběh vypráví?

3 – Umí vaše babičky háčkovat? Máte doma také nějaké zvířátko? Staráte se o něho? Co bys dělala, kdyby andílek uměl mluvit? Co bys mu vyprávěl? Jak byste andílka pojmenovaly? Co byste s andílkem dělaly?

4 – Jak se Vám příběh líbil? Jak byste se zachovaly místo babičky vy děti? Komu by babička měla andílka darovat? Neměla by si raději andílka nechat u sebe doma, když je sama?

5 – Báseň

Andílek si nebem letí,
pozoruje hodné děti.
Kohopak to vidí z nebe?
Vidí mě a vidí tebe.
Po oblacích poskakuje,
stříbro kolem rozhazuje.

6 – Výroba anděla z papíru

Na výrobu budeme potřebovat čtvrtky, tužku, nůžky, lepidlo, ozdobná děrovačka, provázek.

Příloha 2 – Pracovní list č. 2

1 - Poslech příběhu, *Perník chutná sladce*

„Podzim odfoukal všechno listí ze stromů a v noci si hrál na dvoře se svou sestřičkou zimou. Školka se ze dvorku přestěhovala k tetě krávě do chléva. Bylo tam hezky teplo a na svačinu zvířátka dostávala mléko a voňavé seno. Největší radost zvířátka měla, když za nimi přišly jejich paní učitelky Mirka a Žofinka a vyprávěly jim pohádky. A nejradši měla tu o perníkové chaloupce. Představovala si, jak asi chaloupka krásně voní. Kozlík Ferda vzdychl: „Jak asi chutná takový perník? Ještě nikdy jsem ho nejedl.“ „Víš co,“ poradila Ferdovi Žofinka, „zítra bude chodit Mikuláš, tak si dej za okno punčochu a třeba ti tam něco nadělí. Loni jsem od něj dostala perníkového anděla.“ Žofinka zvířátkům vyprávěla, jaké to je, když chodí Mikuláš, proč s ním chodí čert a anděl a co všechno se v ten den může přihodit.

Jenže kde mí kozlík vzít punčochu, když má na nohách kopýtko? Zvířátka punčochy nenosí a ponožky taky ne. Ráno seděl Ferda smutně u hromádky sena. Lámal si hlavu, kde vzít punčochu, a najednou uviděl, jak na zemi leží pytel. „Je trochu větší, než punčocha, ale aspoň se do něj víc vejde. To budu mít perníku!“ pomyslel si Ferda a pověsil pytel na okno do chlívku. Každou chvíli se chodil dívat, jestli tam správně visí, jestli třeba nespádl na zem. Rozhodl se, že Mikuláše nesmí propást a večer se uložil tak, aby pěkně viděl na okno. Ferda poslouchal a poslouchal a najednou se mu zdálo, že slyší nějaké cinkání. To určitě andělé a mají plný koš perníku. Ferda vyskočil, ale nebyli to andělé, bylo to ráno. Kozlík Mikuláše úplně zaspal. Ale na okně do chlívku viděl pytel plný dobrot a na něm bylo napsáno: PRO VŠECHNA ZVÍŘÁTKA ZE ŠKOLKY OD MIKULÁŠE.

Ferda si vesele poskočil. „Nejdřív se kouknu, jestli je tam perník, a pak to ostatní rozdám kamarádům“, řekl si a už se chystal pytel rozbalit, když v tom ho napadlo: „Co kdyby třeba pytel našel pejsek Brok a vybral si z něj, co má on rád, a nám by dal to, co mu nechutná. To by se mi vůbec nelíbilo. A teď chci kamarádům udělat to samé.“ Ferda se chvíli smutně díval na pytel, ale pak vyběhl na dvůr a zavolal: „Kamarádi, pojďte sem všichni, byl tady Mikuláš!“ To bylo radosti! Když pytel vysypali na lavici ve chlévě, vypadla z něj mrkev, zelí, klasy kukuřice, kost od šunky, a další dobroty. Úplně na dně byla krabice s obrázkem perníkové chaloupky. Když ji otevřeli, vonělo to až na dvůr – krabice byla totiž plná perníčků! Na každého se dostalo, a Ferda si dokonce mohl ještě přidat. Celý den cítil na jazyku sladkou chuť perníku.“

2 – Kdo je to vlastně Mikuláš a proč hod doprovázejí anděla a čert?

3 – Jakou pohádku měla nejraději zvířátka? Zvládnete ji vyprávět? Kdo byl v pohádce zlý a kdo hodný? Kdyby měl někoho z pohádky odnést čert, koho by odnesl?

4 – Co by se stalo, kdyby každého, kdo někdy zlobil, odnesl čert? Kdo to byl Mikuláš? Proč voní perník? Už někdo z vás pekl perník?

5 – Co chtěl v příběhu kozlík udělat a nebylo to správné?

6 – Hra s řečí a zvuky

Pokud děti v příběhu uslyší slovo čert, čertice, čertík, udělají bl-l, bl-l.

7 – Práce se slovy z příběhu

Slova opačného významu - např. Mikuláš je hodný, čert je zlý.

světlo X tma, horký X studený, hodně X málo, pomalý X rychlý, malý X velký

8 – Pohybová hra „Čertí ocásky“

Jedno dítě je v roli chytače, chytá ostatní čertíky, kteří mají ocásky. Po chyzení se musí dítě zeptat: „Prosím půjčíš mi ocásek? Já se stanu čertíkem.“ Dítě mu ocásek předá a stává se chytačem dalších čertíků.

9 – Pečení perníčků

10 – Báseň

Příprava cukroví

S mamkou máme plno práce,

a tak chutná, ach tak sladce.

Mamka spěchá honem, honem,

cukroví už voní domem.

Příloha 3 – Pracovní list č. 3

1 – četba pohádky „Jak Pepík a Mikeš slavili Vánoce“

Milé děti, jak se vždycky Pepík těšival na krásný Štědrý den! Nedostával sice žádné dárky od Ježíška, ale stromeček měl přece každé Vánoce. Byl ověšen řetězy splepenými moukou z barevných papírových obalů z cikorie, několika kousky cukroví, a když se na něm rozsvítily svíčky, rděla se červená jablíčka jako malovaná. Pepík se nemohl na tu krásu ani dost vynadávat. A přece všechno hned opustil, jakmile uslyšel slouhu na dolejší návsi vytrubovat. Děti, to vám bývala krása! Byl už večer, v baráčcích, zachumlaných ve sněhu, už svítily a tam kdesi před jedním stál pastýř a do štědrovečerní noci vytruboval krásnou koledu. Děti vydržely za ním chodit celý večer, od baráčku k baráčku, od statku ke statku, až zvony volaly na krásnou půlnoční mši. S tím sněhulákem se Pepík Mikešovi smál až do Vánoc. Ale potom přestal, protože mu nastaly jiné starosti. Starý kolář Kudrna mu asi týden před Vánocemi na návsi povídal, že Mikeš dal u něho udělat pěkné sánky. Budou dlouhé, a tak pohodlné, že si na ně mohou sednout tři kluci.“ Ty jistě chystá Mikeš pro mne jako dárek od Ježíška!” pomyslí si Pepík a hned mu nastala starost, co dá Mikešovi pod stromeček. Cožpak Mikeš! Ten měl peněz dost, jak už víte, ve starém hrnku někde na půdě dobře uschovaném. Dostával dost peněz od pražských výletníků, kteří v létě kolem chodili a velice se divili, když je Mikeš zdvořile pozdravil. Ale lakomec Mikeš nebyl. Dal často Pepíkovi několik krejcarů, aby si koupil papír a barvičky k malování. Ale od Ježíška Pepík ještě nikdy nic nedostal, proto ho velice těšilo, že si na něj Mikeš vzpomněl. Pepík dlouho přemýšlel, co dá Mikešovi k Ježíšku a co dá těm ostatním kamarádům, Pašíkovi a Bobešovi. Měl sice několik krejcarů ušetřených, ale za ty by toho pro tři kamarády mnoho nekoupil.

Dlouho nic moudrého nemohl vymyslet, až se konečně rozhodl, že jim dá všem třem dohromady udělat u koláře Kudrny koloběžku! Mikeš ji dostane pod stromeček, druhý den ji bude mít celý den ve svém chlívku Pašík jako vánoční dárek, a třetí den Bobeš. Vozit se na ní prozatím nebudou, protože je všude plno sněhu, ale k tomu budou mít sánky, které Pepíkovi dá k Ježíšku Mikeš. Dobře si to Pepík vymyslí: “V zimě budeme jezdit na sánkách, v létě na koloběžce, a tak se budeme mít na čem vozit celý rok!” Dal tedy u koláře udělat tu koloběžku. Ale těch několik krejcarů, co měl ušetřeno, nestačilo na zaplacení koloběžky, proto s kolářem Kudrnou udělali dobrý obchod: on udělá tu koloběžku a Pepík mu za ni pěkně namaluje jeho barák. A už měl po starosti.

Na Štědrý den přišel navštívit Pašíka kozel Bobeš. Měl na sobě starý slouhův burnus a kolem krku teplou šálu, aby nenastydl. Pašík se v chlívku myl a kartáčoval, a když ho

Bobeš pochválil, že se dává na svátky do pořádku, odpověděl mu Pašík na vysvětlenou: „to já dělám kvůli Pepíkovi. On se dnes celý den postí a už je od toho až hrůza hubený. Ale zato prý uvidí v noci zlatá prasátka, jak běhají po stěně! A proto se dávám do pořádku, abych vypadal jako ta zlatá prasátka a abych se zítra Pepíkovi zase líbil.“

A tak konečně nastal ten dlouho očekávaný, krásný Štědrý večer! Hezký stromeček, vonící smrcím a pryskyřicí, stál už na stole, pevně zadělán do starého moždíře, aby se nepřevalil. Kolem dokola jej obepínaly řetězy z barevných papírů, na větvích viselo v řasnatých papírech zabalené cukroví a červená panenská jablíčka se rděla ve svěží zeleni. A nahoře svítla ze zlatého papíru vystřižená betlémská hvězda. Ani nevíte, milé děti, jakou měl Pepík z toho malého, skromně vyzdobeného stromečku ohromnou radost! Když bylo po skrovné večeři, která se skládala z černé perníkové omáčky se švestkami, rozinkami a mandlemi a z “černého kuby”, kterého jistě každý dobře znáte (jsou to vařené krupky se sušenými houbami), rozsvítla babička na stromečku svíčky a vtom zrovna začal slouha troubit u prvního stavení na trumpetu vánoční koledu. Pepík poslal Mikeše, aby se podíval, u kterého stavení slouha troubí, a než se Mikeš vrátil, ležela na stole pod stromečkem zbrusu nová koloběžka. Vykulil na ni oči a ptal se babičky, jestli je to pro Pepíka dárek od Ježíška. Ale babička mu povídala: „To nadělil Ježíšek tobě, Mikeši, že jsi takový hodný a poslušný. Pepík nedostal nic!” Mikeš se usmál pod vousy a povídal: „Děkuji za tu pěknou koloběžku!” A přitom se nějak lišácky na Pepíka podíval. Potom mu pošeptal do ucha: „Pojď se podívat, co tobě Ježíšek nadělil!” Pepík byl zvědav, kam ho to Mikeš vede, a nechápal, proč ho táhne na zasněženou zahrádku. Ale hned to pochopil, když ho Mikeš přivedl k malé jablůnce, pod kterou ležely krásné sánky. „To je pro tebe dárek od Ježíška,” povídal Mikeš, „a přeji ti, abys je ve zdraví roztrhal!” (Tohle slychával Mikeš od Pepíkova tatínka, když odevzdával zákazníkovi nové boty a přál mu, aby je ve zdraví roztrhal.) Pepík Mikešovi srdečně poděkoval a hned si u té jablůnky udělali, že si budou oba dárky navzájem půjčovat, aby jich v zimě i v létě hodně užili. Potom se ptal Pepík Mikeše, proč ty sánky dal na zahrádku pod jablůnku, a on nějak rozpačitě povídal: „Nu, já jsem slyšel, že se dárky dávají pod stromeček, tak jsem ty sánky zatáhl sem na zahrádku pod jablůnku. Já jsem ještě nikdy vánoční stromek neviděl, já jsem nevěděl, že se dárky dávají pod stromeček z lesa přinesený!”

Pepík kocourka pochválil, že to dobře provedl, a táhl sánky do světnice, aby se Mikešovým darem pochlubil. Babička za to hodného kocourka pošimrala za ušima a řekla mu, že je nejhodnější kocourek z celých Hrusic. Ale dlouho to ve světnici nevydrželi, protože už měli tisíc chutí sánky vyzkoušet. Pepík se teple oblékl, Mikeš si

také natáhl rukavice a chutě vyvlekli sáňky ze světnice ven. Pepík se chtěl také Pašíkovi se sáňkami pochlubit, ale ten tlustý brach už chrupal po dobré večeři jako dudek a o světě už dávno nic nevěděl. Vytáhli tedy sáňky spojenými silami až na kopeček k Šobrovému statku. Tam se Pepík na ně posadil, Mikeš si vlezl za něj a frrr! – už ujížděli jako střela kolem Ševcového baráku dolů po cestě až k potoku. Byla krásná, hvězdnatá štědrovečerní noc. V dálce, někde až na druhém konci vesnice, vytruboval slouha pod okénky sněhem zapadlých chaloupek. A za to z každé té chaloupky přinesli slouhovi nějaký dárek, který od dárců s uctivým poděkováním vzal kozel Bobeš a pečlivě uložil do nůše. Byla to krásná, svatá noc vánoční...

2 – Jaké byly v pohádce postavy? Co se v pohádce stalo? Proč Mikeš dal sáňky na zahrádku pod strom? Jaké ozdoby visely na stromečku?

3 – Pohybová hra „Na kometu“

Děti se pohybují volně po předem vyhraněném prostoru. Je potřeba upozornit na bezpečnost. Nejprve hru začne učitelka, která je kometa a chytá ostatní děti – hvězdičky. Koho chytne, ten dělá kometě ocas, chytí se prvního dítěte – „kometry“ za ruku a pomáhá chytat ostatní děti. Když tuto variantu děti zvládnou, můžeme určit vícero komet, které chytají hvězdy na obloze. Na závěr můžeme spočítat, kolik má která kometa hvězdiček.

4 – Výroba leporela

Na výrobu leporela budeme potřebovat čtvrtky, pastelky, sešívačku

Příloha 4 – Pracovní list č. 4

1 – Společné čtení vánočního příběhu

VÁNOČNÍ PŘÍBĚH

MARIA S JOSEFEM SE MUSELI VYDAT NA DALEKOU
DO MĚSTA BETLÉMA. DORAZILI TAM AŽ VEČER A ZAČAL SHÁNĚT
, KDE BY PŘESPALI. ŽÁDNÉ MÍSTO SE UŽ PRO NĚ NENAŠLO,
AKORÁT JEDEN JIM K ODPOČINKU NABÍDL ZA MĚSTEM.
 S SE TAM TEDY VYDALI. KDYŽ SE VE KONEČNĚ
USADILI, NASTALA DLOUHO OČEKÁVANÁ CHVÍLE. ZAČALO SE
RODIT JEJÍ . BYLA UŽ , KDYŽ SE NARODIL MALIČKÝ
JEŽÍŠ. ZABALILI DO PLÍNEK A ULOŽILI DO VYSTLANÝCH
SENEM.
NEDALEKO ODTUD ODPOČÍVALI , KTEŘÍ HLÍDALI SVÉ
SEDĚLI U , KDYŽ V TOM SE POŘÁDNĚ LEKLI. NAJEDNOU SE
TOTIŽ VEDLE NICH OBJEVIL . ŘEKL JIM: "NEBOJTE SE! ZVĚSTUJI
VÁM VELIKOU RADOST, VE MĚSTĚ BETLÉMĚ SE NARODILO
JMENUJE SE JEŽÍŠ, JE TO BOŽÍ SYN A PŘICHÁZÍ NA , ABY JI
ZACHRÁNIL OD ZLA." PAK SE OBJEVILA SPOUSTA DALŠÍCH ,
KTEŘÍ ZPÍVALI: "SLÁVA NA VÝSOSTECH BOHU A NA POKOJ
, KTEŘÍ HO MILUJÍ!" PAK SE ZASE VŠUDE ROZHOSTILA
KDYŽ SE VZPAMATOVALI, BĚŽELI K BETLÉMU. NAŠLI
A S MALÝM . S VELIKOU ÚCTOU SE MU A PAK
BĚŽELI DO MĚSTA A VŠEM O TĚ VELIKÉ UDÁLOSTI VYPRÁVĚLI.

2 – Kdo v příběhu vystupoval? Co udělali pastýři? Kam šel Josef s Marií? Co se v příběhu odehrálo?

3 – Filozofie

Jaké dárky by děti daly Ježíškovi? Nesmí to být dárek, se kterým si děti běžně hrají ve školce.

4 – Dramatizace čteného příběhu

5 – Vytleskej slova: ja-bl-ko, o-řech, svíč-ka, ko-me-ta

6 – Hmatový sáček

7 – Hudební činnost

Koledy – Půjdeme spolu do Betléma, Jak jsi krásné neviňátko, Narodil se Kristus Pán, Štědrý večer nastal, Pásli ovce.

Příloha 5 – Obrázky výroby anděla

Příloha 6 – Pečení a zdobení perníčků

Příloha 7 - Leporelo

ABSTRAKT

JANDOVÁ, H. Pohádkové Vánoce v mateřské škole (literární projekt). České Budějovice, 2020. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce H. Zbudilová.

Klíčová slova: literární výchova, předčtenářská gramotnost, mateřská škola, děti předškolního věku, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, vánoční tradice, projekt

Cílem bakalářské práce je vytvoření literárního projektu Pohádkové Vánoce v mateřské škole, který doplňuje výchovně vzdělávací činnost konkrétní MŠ. Práce je členěna do dvou částí. Teoretická část vymezuje pojetí literární výchovy v MŠ, popisuje literárně-výchovné kompetence učitele, přibližuje vánoční téma a vybranou literární tvorbu. Praktická část spočívá v tvorbě literárního projektu jeho ověření a reflexi.

ABSTRACT

Fairy tales Christmas at nursery school (a literary project)

Key words: literary education, pre-reading literacy, nursery school, preschool children, Framework Educational Programme for Preschool Education, Christmas traditions, project

The aim of this bachelor's thesis is to create a project called Fairy Tales Christmas at Nursery School. Thus, the project contributes to pedagogical-educational activities of the concrete nursery school. The thesis consists of two parts. The theoretical part defines the conception of literary education in nursery school, describes literary-educational competences of teachers and deals with a Christmas topic together with a specific literary production. The practical part is based on the creation of the literary project, its verification and reflection.